

خانمہر اصلاحی

بواثرہ دیدم اصلاح * خانمہرہ اولور مصباح
و آنلرنک حقوقلرن * بوتابدیروب ایدر اصلاح

مرتبہ : معلمہ کاملہ بنت عزة الله قاسمووا .

ناشرلی : برادران کریمیلر .

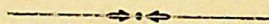
۱۹۰۸

مطبعة کریمیه ، قرانده .

خانملر اصلاحي

بو اثره ديدم اصلاح * خانملره اولور مصباح
و آنلرک حقوقلرن * بوتابدروب ايدراصلاح

مرتبه :

معلمه کامله بنت عزة الله قاسمورا .

ناشرلری : برادران کریمیلر .

قران .

مطبعة کریمیه

۱۹۰۸

Казань .

Лито. Типографія „Братья Каримовыхъ .“

1908 г.

اخطار

دین و ملت مزك ترقیاتی ایچون اصلاح ضرور اولدیغی کبی
اصلامکده کماله کلمکی ایچون علم و معارف ضرور در
بنأ علیه بنده سوکلو قرده شلرم نك حال لرینی اصلاح ایچون
واتفاق اوزره حرکت قیامقلری ایچون بر قساج ضرور
شیلری بیان ایـدوب اوشبو رساله نی ترتیب ایتدم
واصلاحه دائرشیلر بیان ایدلدیکندن اسمینی
« خانملر اصلاحی » قویدم .

« کامله »

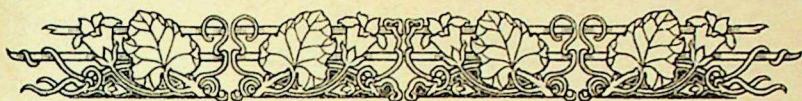
خانم‌ها اصلاحی

هر بر خانم‌لرده بره‌ر دانه‌س اولنمق لازم اولدیغی کبی، مکاتب
ابتدا ائییه‌ده‌ده قزطلبه‌لره درس اییوب اوقوت‌مق هم مناسب‌ر.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

« نیت »

نیت : براشنی كوكل ايله قصد ایتمك دیمكدر . پیغه پوز محمد
علیه السلام حضرتلری عمللر نیت ايله اولور نیتسز عمل عمل دگلدر
همك هر کیم گه اوزینك نیت ایتدیکی اولور دیمشدر . کمنك ده نیتی
اینگو ویتغشی اولسه ثوابلی اولور ونیتی یامان و بوزق اولسه گناهلی
اولور شونك ایچونك هر آدمگه براشنی قیلورغه تلادیکنك اینگولکنی
هم جناب حقنك رضالقینی نیت ایتمك تیوشدر چونکه نیت و اخلاص
الله تعالی نك رضالقینه و عمللرنك قبول المغینه و محشرده هر بر آغرلقدن
خلاص تابماقغه سببدر بنأعلیه حرمتلو خانملره توصیه ایدرمکه هر قایچان
فائلی اشکزی اینگونیت ايله باشلاب شول اشکزنك وجودکه چقماقینه
اخلاص كوكلکنز ايله طرشکنز نیتکنز اینگو و اخلاصکنز تام اولسه هر اشکزده
خدا یاردهچی اوله رق اشکز وجودکه چقار .

«علم»

علم قدرلى وشريف برشى دركه، هر انسانك سعادتلى وبختيار اولمقينه باش سبب اولور .

ايگن لرنك اورلق ، ونباتاتك يمش و بىرمى ايچون يغمور نه قدر ضرور اولسه انسانلرنك ده حقيقى انسان اولوب مسعوديه وراحتك ياشاهكلى وملى اشلرى وجوده كيتورمك لرى ايچون علم اول درجه ضروردر .

علم نادانلى قارانغولغنى كيتارور، كوكلنى نورلاندرور الوغ درجه لره توتاشدرور . اياسنى هرتورلى ناچار خلقلردن وهرتورلى بلالردن قوتقارور . باي بواونك بولنى وفقيراكسن قوتولونك چاره سيني كوسترور بر شهرنك يا كه بر پادشاهنك بايلغى وقوتى علم سايه سنه در .

قاير مملكته علم وهنر كوب بولسه اول مملكتهنك خلقى باي وپادشاهلرى قوتلى بولور شونك ايچونده جنابحق حضرتلرى بلمگانلر ايله بلمگانلر برابر اولورمى ؟ اولمازلر ديه عامنك اعلا مرتبه ده اولك يغنى بلمرمش وبزلرى علمگه ترغيب ايتمشدر . شونك ايله برابر ييغمورمز محمد عليه السلام حضرتلرى علم استهكنى ايرنلره هم خاتون قزله فرض ولازم ديمشدر .

چونكه دينى وملى اشلرمزنك اصلاحى وترقياتى وآدم بالالرينك مسعوديه اوزره تركلك ايتمكلرى ايرنلرك و خانملرك برچه بلملى ومعارفلى اولماقلىرینه موقوفدر . اگر شويله ده بزم خانملرمز اويغانماسه لر علم ده دون درجه ده اولسه لر وآنلره مخصوص مكتب، مدرسه لر ومعلوماتلى معلمه لر يتشوب علم، هنر ، ادب، اخلاق ايله تربيه ايدلسمه لر دين وملمتنك كمال ترقى ايله ترقى ايتميه چكى شبهه سزدر .

اتفاق ايله اجتهاد ، همت ايله غيرت بريره جيولورلر ايسه هر

اشك وجوده كله چكنه هيج شهبه يوقدر . نناكه ايرلرك همتى تاولرني قوبارور ديمشلىر . ليكن برايشه شروع اينديكهمزده اختلاف وشخصياتى بر طرفه براقلميدى چونكه برايشه اختلاف وشخصيات قاتوشور ايسه بديهي اول اشك وجوده كلميه چكنه هم شهبه توتلميدى . معلومدر كه بزرك هراشمزى آرتقه قالدرغان وملى اشلمرك وجوده چقماوينه سبب اولان اوشبو اختلاف ايله شخصياتدر .

اى قرنداشلىر بلورهميز دين ومملت خدمتى نيدايين خدمه در جناب حق طرفندن بيوريلان مقدس خدمه دگلميدى اويله ايسه نچون شخصيات وتعصبلق ايله دين ومملت اشلىرينه خلافى حركت ايدى مزين دين ومملت اشينه خلافتق قىلو جناب حقنك اشينه خلافتق قىلو دگلميدى . انصافى ايدى لم اورينبورغ محكمه شرعيه سى نظارتنده آلتى مكنن زياده محله اولوبده خانملره مخصوص افيسيالىنى آلتى مكتبه اولمديغى تأسفلى و آيانچلى حاللردن دگلميدى بو توغرىده انصافقه باقمق و وجدانمزين ايله محكمه قيلمق جمله اسلام قرداشلرمزى بورچ دگلميدى ؟

اى سوكلو خانملر اويغانمق زمانى يتدى ، هر قايموز تربيه مزده اولان ايرنلرمزى حاللرمزى بيان ايدىرك ياش قزلرمزنىك ترقىياتى ايچون طرشمق اقلرىنى مكتب مدرسه لىر بنا ايتمكلىرىنى اوتنمك تيوشايدى . هم اوزلرمزده اتفاق اوله رق جمعيت لىر يا صاب و آنجه لىر طوبلاپ ملت يولينه صرف ايتمك وممكن قدر ياش قزلرمزى علم و ادب ايله تربيه ارگه طرشماق تيوشايدى . نناكه (عام بريغاچ ادب ايسه اول يغاچنك يمشيدى) ديمشلىر .

« هنر »

هنر ؛ شرعا ممدوح و گوزل بر كسبدر كه ايساينى محتاجلقدن وسايلچيلىك قىلودن وساير قصور و كيدمچيلىك لردن صاقلار آدملىر قطارنىك كوركام درجه ويروور هم راحت وطنچ حالده ياشاتور اماهنرى

بولغان ايرنلر وهنرى بولغان خانملر بتون عمرلرينى خوارلقه واسارتك اوتكار ديكارى كوزمز آلندنه در اويلاپ قاراساق روسيه يورطنده نجهملت ونجه درلو طائفه خلقلر اوله رق برگه باشامقده مز اوشبولرنك ايچنده فقيرلكده وخوارلقه ياشاغان نه قدر خلقلر وارايسه كوبراگى بيچاره بزم مسلمان قرداشلر بدير بونيدن؟ البته نادانلىق دن وهنر يوقلقندىر.

درست: بزم مسلمان خانملرى آراسنده قزبالالاره هنر علملرى اوگرتمك اولقدر لازم وتيوشلى دگلديه ايتسه لرده بتون عمرلرينى بايلقى وراحتلك ايله اوتكارگان خانملرگنه ايتورلر لکن بزاراشنى تويندن اويلاپ عمرلرينى فقيره لسكه و آغرلقه كچورگان خانملرنك حالنه قاراب عبرت آلورغه كركر. مثلا: برخاتوننك ايرى اوله درده يدى سيكز واقغنه بالاچاغالارى قالدردشول زمان بوخاتوننك آغاي انسى يا بايراق قرداش قبيلهسى بولميدى اوشنداق ايرى فقير اولديغندن بالاچاغالرون تربيه قيلورلق مال وبايلىغى ده قالميدى يا كه بويتيمه خاتوننك اوزبالاچاغالرينى طويدروب تربيه قيلورلق هنرىك بولميدى ايمدى اويلاپ قارايق بوخاتون يدى سيكز بالالرينى نچك طويدرسون ونچك تربيه قيلسون ونچك علم ادب اخلاق وهنر اوگراتسون البته ممكن توگلدىر. حالى بوروشچه اولغاچ فقيره خاتون نه قيلسون چاره سزدن بالاچاغالرينى سائلچيلىك قيلورغه وصوراشورغه چقاروب بياره در بيچاره يتيم قالغان ايروقز بالالر تربيه قيلوچى لرى اولغاچ آبدراب يغلای يغلای صورانورغه وسائلچيلىك قيلورغه چقوب كيتارلر شويله آچلى توقلى بوروب طماقلرينى طويدرورلر چنلاب قاراساق بزم دين قرده شلرمز وخانملر آراسنده بونداى حاللر بيك كوبردىر ايمدى هر نچكده اتفاق اوله رق جمعيت خيريه لىر ياصاب پاره لىر طوپسلاپ بوكبى يتيم ويتيمه لرنك حاللرينه باقىق وبردرلو تدبيرلر قيلماق تيوشلیدىر.

ای خانملر هنرلى اولکنز!

عقل

حرمتلو قرداشلر جهان یوزنده نجه درلو مخلوقات ونجه درلو جان ایالری وار ایسه جمله سنن آرتق و حرمتلو اولغانی آدم بالالریدر چونکه جناب حق حضرتلری آدم بالالرینی کورکام روشده یاراتوب یوررگه آباق توتارغه قول، سویله شورگه تل وایشورگه قولاق ویردیکی کبی آنک اوزرینه عقلنی هم ویرمشدر بو عقل ایسه انسانلری حیوانیتدن چهالت وظلماتدن وسائر یاراماز اشلردن قوتقاره تورغان برشیدر عقل کبی بهالی و عقل کبی قدرلی هیچ شی یوقدر لکن بوکی قدرلی برشیننی اوزرینه صرف ایدوب اوزن سز براره صرف اینمکن صاقلانمق لازمدر . اگر آدم بالاسی عقلنی علم و معارف یولینه صرف ایدرسه عالم و فاضل اولور و علمی ایله عامل اولسه یعنی کامل اجتهادینی صرف ایدوب دین و ملت یولینه خدمت ایتسه شبهه سز ملت آناسی و ملت آناسی اولور بوندای ملی و مقدس خدمت لر ایله عمرینی کیچره ن ذاتلرک اسملری تاریخ صحیفه لرنده یازیلوب قیامته قدر اینگولک ایله یاد ایدلور . ای حرمتلو خانملر سز لرده عقلگزی علم هنر و معارف یولینه صرف ایدوب حقیقی ملت آنالری اولورغه طرشوکنز شبهه سز اسملرکنز تاریخ صحیفه لرنده یازیلوب قیامته قدر اینگولک ایله یاد ایدلور سز . خدا قاشنده زور درجه لره اهل اولور سز جناب حق جمله هزه فائده لی عام و ملی خدمت لر میسر ایلیه .

انسان

انسان اولمش ذات یمک ایچمک یا طمق و یوقلاماق یورمک و طوروق و نفسی تلادیکنی قیلمق ایله گنه انسان اولماز چونکه بو صیفنلر حیوانلرده هم واردر . توغروسو انسان اولمق ایچون او قو هم او قنو کرکدر و اوقوب بلدیکی شیلرنی برلی برینه صرف ایتمک و فایدلی اشلرنی وجودکه چقارمق کرکدر و بیگراکه ملت ایچون قایغرماق و ملت ایچون طرشماق و جاننی فدا ایتمک کرکدر بویله اولدیغنه غنه انسان چن انسان اولور .

فائده

فائده ایکی درلودر بری هر کمڭ اوزینه گنه تیه تورغان فائده سیدر که آکا منافع شخصیه دیرلر وایکنچسی اوزینه هم اوزندن باشقه لره تیه تورغان فائده در که آکا منافع کلیه و عمومیه دیرلر لکن منافع شخصیه سی ایله گنه انسان حیوان لقمن آیرلماز بلکه حیوان لقمن آیرلماق ایچون اوشبو منافع کلیه و عمومیه نی اعتبار ایتمک . و اوشبوکا جان و تنی ایله خدمت ایتمک و طر شماق لازمدر . بزم کوز توتوب تورغان ملی انسانلر مڭ بعضلری منافع کلیه نی اعتبارغه آلماینچه شخصیاتنه ایاروب کوب اشلر نی قوللرندن بیاریمه سبب اولمقده لردر و کوب اعتبارلی انسانلر مڭ آبرو و یلر نی بیارگان اوشبو شخصیات ایله نفسانیدر .

ای حرمتلو خانملر !

اوز فائده گزینگه قایغورتمه گز و اوز نفس گزینگه تربیه اینماگز نه قدر فقیر ، و نه قدر یتمه لر واردر که اوستلری یالانغاچ ، طماقلری آچ ، و عملدن بی خبرلردر بونلر مڭ حاللرینه دقت و اعتبار ایتمک ایلی برنجی بور چه زدر .

او یغانمق زمانی

سولکو قردشلر بوزمان غفلتدن کوزمزی آچوب علم هنر و معارف بولینه کوز توتماق زمانیدر و اوز مڭ انسان اید کمزی بلوب و دشنوب کامل انسان اولماغه طر شماق زمانیدر . بزلیری غفلتده قالدرغان ، اسارت و خوارلقه یاشاتکان جهالتمز و اتفاقسزلغمز ایدی ایمدی جهالندن قوتاماق و اتفاق ایله اشلر مزی اصلاح ایتمک زمانی کیلمدی کیلو گز خانملر بایلر مزم و فقیره لرمز و اولوغلرمز و کچیلر مزم برجان و برتن کبی اولوب علم و معارف بولینه طرشابق جمعیتلر یاصاب آتجه لر طوبلاب ماتم مڭ آلهه کیتما کینه باصقچ ویتا کچی اولایق ربم جمله مزه الفت

ويروب خدمة مليه ده دائم اولماق مزنى نصيب ايليه .

اسلاميت

(۱) اسلاميت آدم بالالرينك دنيا و آخرة سعادة و راحتينه برسيله اوله رق هلاكت و خوارلقغه سبب اولان اشلردن منع ايدوب اصلاح و سعادتكه سبب اولان اشلر ايله امر ايتمشدر .

(۲) خدا تعالى ايله بنده آراسنك و بنك ايله بنك آراسنك اولغان حقلرني بلدرمشدر .

(۳) جناب حقلنك ذات مقديسيني بنده لرده بولا ترغان توغرمق توغدمق يمك ايچمك كبي صفقلرنك جميعسنلن تقديس و تنزيه ايتمش يعنى پا كلامشدر .

(۴) مجوسلكدن پت لرغه و اوتلارغه تابنمق كبي باطل اعنة ادلردن قوتقاروب خداني برله مك و توغرى يولغه كونلمك ايله امر ايتمشدر .

(۵) آدملره نماز او قومق ايله امر ايدرك طهارتنينه اول نمازغه شرط ايتمشدر . نماز و طهارتنك علم طيب جهنمنن نه قدر فائده لرى اولديغنى طيب حاذقلر بيان اينمكده لردر . اما الله تعالى گه مناجت قيلماق كبي معنوى لنتلرى باشقه اولديغى كبي يوم جزاده خدا طرفن ويرله چك بشاره و اجر لر بولاچقى او شنتق بيان ايدلمشدر .

(۶) كرك باى و كرك فقير كرك اير كرك خاتون اولسون يلدن بر آى روزه توتماقنى قواعد اساسيه دن ايتمشدر كوكللى قانى و غافل آدملره آچلقنك آچيسنى تاتوب مسكين و فقير لر شققت و مرحمت ايدرگه يول اوگراتمشدر .

(۷) ايگنچيلره عشر و نصاب ايلالرينه زكوت و فطر كبي صدقه لر واجب ايدوب اسلام دايره سنك اولان فقير و مسكين و ابن سبيل ، طول و يتيم لرني آچلقى بلاسنلن قوتقارمشدر .

(۸) اسلاميتنك هر بر قاعده س نه قدر اسرار و حقايقنى مشتملكرگه

فن ایالری عقل و وجدانلری ایله فکر و ملاحظه ایلوب مسك و عنبردن
لندلرک جان آرتقی تابمشلردر .

۹) اسلامیت شرک ظلم، کذب، غیبت، حیله، خیانت، حسد، نفاق
کبی یامان صفتلردن و آدملرنی بربرندن آیوروغه و نغرتلاندورورگه،
سبب اولان نچار اخلاقدن منع ایلوب توحید، عدالت، توغریلق،
اخلاص، طهارة، عفت، بهادرلق، مروة، توکل، شفقت و معاونت کبی
آدم بالالربینه فائدهلی اشلرنی امر ایتمشدر .

۱۰) اسلامیت ابراره بردن آرتقی خاتون آلمقده طنچسزلق
و مشکلمک اولدیغنی بیان ایلوب (خاتونلرگزنیڭ آراسینی تیگزلرگه
کوچکز یتماس گرچه خاتونلرگز آراسینی تیگزلر توغره طرشه گزده دیهرک)
برخاتون ایله تورمقنی آرتقی کورمشدر .

۱۱) هیچده بالاسی بولمغان کمسه لرنی نسل سز قویماو ایچون
و منکوحه سی خسته بولغانلری زندان صاقلاو ایچون یا که برخاتون ایله
عقمتنی صاقلارغه قادر بولمغان کمسه لر ایچون تعدالزوجات ایله
بعنی بردن آرتقی خاتون آلمقنڭ درستلیکی ایله یول کوسترمشدر لکن
هر قایوسینی آیرم آیرم یورطده توتوب کیوم سالوم آشاو ایچولرند
و باشقه خصوصلرده تیگزلر قیله قنی شرط قیله مشدر .

۱۲) الفت و محبتلری اولمغان یا که طبیعتلری بربرینه
کیلوشمگان یا که آرالرنین بررسی بوزق و یامان اولوب بربرینی
هلاک و خراب ایتمک خوفی بولغان کمسه لره طلاقنی مساعده ایتمش
و عمرلک حسرتلرندن قوتولورغه یول کوسترمشدر ،

۱۳) اسلامیت او قوماق و یازمق ، علم و معارف ، هنر ، کسب ،
ادب و اخلاق ، عدالت ، صداقت ، نظافت ، استقامت کبی شیلری تعلیم
ایدهرک ظلم خیانت ، کینه ، عداوت ، حسد ، غیبت ، اوغریلق کبی
اشلردن منع ایتمشدر . حتی براونڭ اوغزلادیغی نرسه سی اون درهمدن
آرتقی بولسه اوغربنڭ الینی کیسمک ایله جزاء تعیین ایلوب
طنچاقنی میدانغه قویمشدر .

(۱۴) اسلامیت زنا قیلمقدن منع ایتمیشدر بونلرنک شرعانچون ممنوع اولدیغنه فکر یورگوزب مطول کتابلردن فلسفه سینى تفتیش ایتساک چیکسز ضررلر وارلغى کوب دلیللر ایله اثبات ایتمیشدر. جمله دنبری شانکر وسیفلیس گه بقالم بوکى عائله لرنک تامرینى قورتیه تورغان خسته لقلرنک اوشبو زنادن و متعمدد نطفه لردن پیدا اولدیغینه کم انکار ایدر بو ایسه زنانک حرام ایدیکنه برنجی دلیلدر. (۱۵) اسلامیت دوگنغز ایتمینی حرام ایتمیشدر بونلک حریمیتنه سبب و فلسفه لری کوبدر جمله دنبری دوگنغز ایتمنده تر یعین نامنده ضررلی قورتلر وارلغینی میقرسگوب دیگان آله و قورال ایله بلمشدردر چنانکه علم طب ترقی و کماله کیلدکده آشالمایه چغی شبهه سزدر.

(۱۶) اسلامیت دیندش قرنداشلرمن ایله الفت و محبتلی حالده یاشاب الوغله حرمت و کچک لره شفقت و آرارلنده غی قصورلرینى اصلاح و بربرینه معاونت و حسن معاشرت ایله امر ایتمیشدر اسلامیتک بونلردن باشقه کوب حکمت و سرلری واردر که استدیکی آده لرم مطول کتابلره مراجعت ایتمسونلر.

ای حرمتلو خانملر غفلتدن اویغانوب ترقیات اسلامیه گه خدمت ایتمک کبی هقدس خدمت اولمدیغندن سز لره ده توصیه ایتمک جمله گز اتقاق اوله رق ترقیات اسلامیه گه چن کوکلدن اجتهاد ایتمه سز لر !

« اتقاق »

ملتمنلک آله کینمکینه برسبب واردر که اولسه ایسه اتقاق واتعاد ایله یاشامک یعنی کوکلمزده گی کوچیلک و تکبر لک لرمزی بتروب الوغلمز و کچیلرمز برجان و برتن کبی گویه بر آتا و بر آنا بالالری کبی اوله رق برچه حرکت ایتمکدر. نناکه پیغه بیره ز محمد علیه السلام همه مسلمانلرنک بربرینی سویمکده بربرینه محبت ایتمکدن

هم قزغانمقدمه مثالی بنده نلڭ جسدی کبیدر بر اعضاسی آغرسه باشقه
اعضالری هم آغرر دیمشدر دیمکهکه بر اعضانلڭ راحتسز وخسته
اولدیغی زمانده جمیع اعضاغه اثر ایتدیکی کبی بر مؤمن بنده گه
بلاقضا زیان و ضرر کیله ایکان جمله مؤمن بنده لر قایغرشماق تیوشدر.
ایمانلی بنده لر بویرده صنالورلر و بویرده ایمانلرینلڭ کامللگی
بلنور قرداشلڭ و بئرلک شونده ظاهر بولور.

حکایه

کونلرده بر کون بر آرسلان کوب او گز لر آراسنه باروب کرورده
آرالرندن برینی توتارغه تله ر. لکن او گز لر اتفاقا اولدیقلری
سببلی بریرگه جیولشوب آرسلاننی اولزیرینه یا قن بیارمازلر موگزلری-
ایله سوزه لرر آرسلان قایو یا قغه ایلانوب توتارغه تلاسه او گز لورده
شول یا قغه ایلانوب موگزلری ایله آرسلانغه هجوم قیلورغه حاضر
تورورلر صوکره آرسلان بو او گزلرنلڭ اتفاقلرینی سیزوب توتالمايه-
چغنی آغللاچ هیله قیلورغه او یلانیدی ده او گزلرنلڭ برسینه ای دوستم
او گز سین ایبداشلرکنن آیراساڭ سکا هیچده تیماس ایسدم ای کمز
دوست بولور ای دك دیدی. ادهق او گز دشماننلڭ سوزینه اشانوب
ایبداشلرندن آیرلوب آدلاق یرده یوردیکنده الیگی آرسلان کلیدین
راحتلانوب یالغز او گزنی پارچه پارچه قیلوب آشادی.

حصه

دنیا ده اتفاق کبی قوتلی بونرسه ده یوقدر اتفاق برلان دشمانلرنی
هلاک قیلو بیك آساندر بریرنلڭ اها لیسى بر کی کاشده بولسه لر آلا رغه
دشماندن قورقو بته در. نید این گنه فائده لی اشنی قیلورغه تلاسه لورده
قوللرندن کیله در اما اتفاقلری بولغانلر آخرنده هلاک و ضراب بولورلر
نتا که اولد بولغان پادشاه لرنلڭ کوبراگی اتفاقسزاق سببلی بتمش لر
و منقرض اولمشلردر. ای سوکلو خانملر اتفاقدن آیرلمه ئز!

جمعیت ۋە جیولوش

جمعیت ۋە كىكاش مجلس لرى باصاب دىنىسى ۋە مىلى اشلىرمى قارامق ۋە آلفە بىبارورگە طرشەماق ۋە آرالىرمى اصلاح ايدىشمەك ۋە قرداشلىكمى آرلىرىمى ايجون اتفاق ايله كىكاش ايدىشمەك ۋە تىپوشلى تدبىرلرىنى قىلمق شرعاً ممدوح ۋە كوركام اشلىردىر اوشنداق برىشىگە قرار بىردىكمىزە كوبىنك فكىرىنە ۋە تىلادىكنە اعتباراً قرار بىرمەك شرعمىزنىڭ امرىدۇر. نىنا كە بىغمىرمى ممدعايه السلام حضرتلىرى بىنما تىلمىر ضلالت ۋە يامان لىقە جىولوشماسلىر اكر جىولوش قىلىرى وقت آرلىرىنىڭ اختلافى چەسە كوبىنك فكىرىنە موافق قرار بىرگىزىدە بىيورمىدۇر. بومدىت شرىفنىڭ معناسى بىخشى فكىر ۋە ملاحظە قىلور ايسەك اسىزد ۋە جمعیت لىر باصاب اوز احتىياچلىرمى مئاكرە قىلمىقىمىزنىڭ تىپوشلى ايدىكى ۋە بعض مسئلەلردە اختلاف بولسە اكر تىرت طرفىنە ۋە كوبىنك فكىرىنە موافق قرار بىرمەك لازم ايدىكى آچق فەملىنەكەدۇر.

عجباً! شرعمىزنىڭ كوستردىكى بولى بولىه اولدىقە جمعيتلىر باصامىنچە اوز احتىياچلىرمى مئاكرە ۋە اصلاح قىلماينچە غفلتتە ياتماقنى انسانىت مى يا؟ البتە انسانىت دىگىلىر. ايمى ايرىلىرىنىڭ احتىياچلىرى اولدىغى كىبى خانەلىرىنكە اوز احتىياچلىرىنى قايفىرتماق ۋە تقصىراتلىرىنى اصلاح ايتىمك بىرئىچى ۋە زىيەلر بىر دىن ۋە ملىتمىزنىڭ آلفە كىتمەكى خانەلىرىنىڭ اتفاق ايله اش قىلماقلىرىنە ۋە اصلاح جەتتىنە طرشماقلىرىنە موقوفىر ايرىلىرىمىزگە طرشوب خانەلىرىمىز شوبىلەدە غفلتتە ياتسەلىر ترقىياتمىز كمالىتكە ابروشە چك دىگىلىر.

اخوت

بىتون كره ارضە اولان اسلام قرداشلىرىمىزنىڭ بىر وجود بىر جىسد كىبى اولمىقلىرى ۋە قرداشلىك لىرىنى فعلا مئدانە قويمىقلىرى شرعاً فرض ۋە لازم برىمىلىرى. آرامىزدە اولان عىسوات، اختلاف، نزاع، غىبىت، حسد،

كېنە، ظلم، جېر، خىانت، ھىلە كېي شىلارنى بىتروب آرامزى اصلاح ايدىشمك و بىر بىر مەزە شىقت و مەرحەمەت ايدەرك مەاونىندە بولنماق ايدىك بىر ئىچى وظيفە مەزدر. نىئا كە پىغەمبەرمەز مەمەلىيە السلام خىزىتلىرى (مۇئەن) مۇئەن نىك كوزگوسىدەر مۇئەن مۇئەن نىك قىرداشىدەر مۇئەن مۇئەن كە قارشى بىنا و يورت كېي در بىرى بىرىنى توتار) دېمىشىدەر. يورتنىڭ ھەر بىر كىسالىرى بىرى بىرىنە مەتاج و ھەمە كىسالىرى بىرچە بىر كىنەمىشىدەر. بىنانىڭ بىر طرفى ياخود بىر پوچماغى و الەسە زىنىتى كىيتار و توباسى تىشىلسە بىنانىڭ خراب بولوبىنە سەبب اولور شونىڭ كېي مۇمىنلارنىڭ آرا لىرى بوزلسە اخىتلاف و عداوت مەيدان آلسە قىرداشلىك اعبارىغە آلماسە بىدېھى الفت و مەتلىرى مەواولەرق دىن و مىلتىڭ و دىنىياوى مەاملەلرىنىڭ آرتىدە قالغىچى و دشمان قولى آستىدە اسىراولەچقىلىرى شېھە سىزدەر بىنا ئىلىيە بولكى اشلىرى خاظرە آلوب قىرداشلىكمەزى آرتىدەرق بىر بىرەزى نصىحت ايدىشمك و آرا لىرى اصلاح ايتىمك تىيوشىدەر.

اي حەرمەتلەر خانىملەر اخوت و اصلاحىدەن آيرىلمە كىز!

« شىقت و اعانت »

شىقت و اعانت شىرەا مەدوچ و كوركەم صفت اولەرق ايدىك خىزىلى و ايدىك ئوابلى عمللەر دىدەر. مىثلا: فقيرلەرگە و بىتىم لەرگە و توتقون كەسەلەرگە خاللىرىنى بىلشەمك و اعانت قىلىمەق.

(۲) اعانت قىلورغە قوللىنىن كىلمەسە آچىق يوز و تاتلى سوزلەر ايلە شىقت ايتىمك.

(۳) صوقۇر كەسەلەرە يول كوستىرمەك.

(۴) آدمىلەرە اذا و جفا و بىرە تورغان نەرسەلەرنى بول اوستىدىن آلوب تاشلامەق.

(۵) سوزىنى آڭلاتە آلمى تورغان كەسەلەرنىڭ سوزلەرىنى بىيان ايتىمك.

(۶) ايکي کسه آراسيني توزاتمک و دوستلاشدرمق.

(۷) برکسه گه قول يا که تل ايله ياردم ايتمک .

(۸) کورشيلرگه يوهوش ويرمک .

(۹) جياولى کسه ني آتينه اولنرتمق .

(۱۰) اهل عيالييني وبالالريني تربيه ايتمک .

(۱۱) قرض ويرمک .

(۱۲) آدميلرني فائده لندرمک ايچون بلغه لر جرمق، کوپرلر

صالدرمق، قيولر قازتمق .

(۱۳) مسجد مدرسه لر بنا ايتمک و کتابلر و قى ايتمک .

(۱۴) علمگه خدمة ايتمک .

(۱۵) امر معروف نهى منکر قيلمق .

(۱۶) خوجه بولغان کسه يه خدمتکارلريني رعاية قيلمق و بخشى

تربيه ايتمک چونکه خدمتکارلرده خواجه سى کسى برانساندر الله تعالى ناک

بر حکمتي و امتعاني سببلى آکا خدمتکار اولمشدر . بناء عليه آنلرني

خوار کورمک و اورنسر آچيغلانمق هم آشار ايچو و کيوم صالوملرنده

قساچيلىق قيلمق تيوش توگلدرد . خدمتکارلرگزي اشکه قوشقانده نچک

اشلرگه تيوش ايد يکني اول توشندرگزي اشلرگزي قوشقانچه اشله لر

خيانت قيلمسه لر اول خدمتکارلرني غنيمت بلگنر . اگر قوشقانگنر چه اشلى

آلماسه لر عفو قيلوگنر تکبرلانمگنر جيکرمه گنر آنلرني رنجتمه گنر خدانگ

ويرگان بايلغينه و خواجه لغينه شکر ايدوب آلدگنر ده خدمت ايدوچى

خدمتکارلرني الله ننگ زور فضلى ديوب بلگنر . اعتبار ايدگنر خواجه لق

نعمتينه شکر قيله بلمگان بايلر فقير ليکگه قالب اوزلرني کشيگه يالچى

اولدقلى هر يرده کورلمکده و ايشدلمکده در .

اي حرمتلو خانملر ياردملى و شفقتلى اولگنر خدمتکار و آصر اولرگزي

بخشى تربيه ايدگنر!

« حیا، ادب و اخلاق »

حیا: اوبالمق معناسنددر که شرعاً ممدوح برصفتدر. حیالی ادبلی و اخلاقلی اولمق هر وقت خیر اشلره سبب اولور شونک ایچون ادب و حیاتی ایمانن بر شعبه دیمشلر دیمک برکسه ننگ ادبلی و حیالی اولمقی ایمانی وارلغینه علامتدر. ای هرمتلو خانملر حیالی اولکنز ادبلی و کورگام اخلاقلی اولکنز دین و ملت مزنگ کمالینه سبب اولان کورگام صفتلر اوشبومیادر هم ادب و اخلاقدر اوشبوننگ ایچون توصیه ایدرمه اجنبی ایرنلره کورنمه گز و آنلر ایله سویله شمه گز آتا آنالر گز آلدننه التفاتسز قیلاننه گز اوراملرده فقروپ سویله شمه گز و فقروپ کولما گز کوب سوزلا شمه گز قاپقه توپلرینه چقوب و جیولشوب هر تورلی سفسطه لرنی سویلاب شارقلد اب اولترمه گز اورامدن اوتگان هر بر کسه لرگه کوز صالمه گز ایرکنز ایوده بیوق و قنده آدم بالاسی کسب هوا قیله تورغان باغچه لردن باشقه بازارلره و صبان طویلرینه و جیونلره چقوب ایرلر ایله آراه شوب یورمه گز بوقلر هر قایوسی ادب سز لکنر و ایمان صفتدر. بوندای یامان عادتلردن صاقلانمق تیوشلیدر.

ای خانملر ادبلی و حیالی اولکنز!

« دعوة »

دعوة که اجابة و اجبه یعنی بریره آشقه چاقرانلر ایکن چاقرامش ساعتکه باروب یتمک تیوشدر بعض بیلرده شوندا این عادت وارد که چاقرلش مجلسکه بر ایکی ساعت حتی اوج ساعت کچیگوب وارورلر یعنی جیولوب یتوب مجلس اوتکارگانچی دورت بش ساعتلر اوتوب کیمته در نه قدر وقتلر اسراف و بوشقه اوتهدر. اوشبوننگ ایچوننه هر شهرده و هر قریه ده بر نظام و ترتیب یاصارغه کرکدرکه چاقرلش ساعتنه هر کیم کیلوب یتسون اول وقت چاقرد چیغه هم

۲ (خانملر اصلاحی)

مجلسدە گى كوتوب اولطر وچىلرە نە قىدر گوزل وراحت اولور ايمى .

« مجلس »

مجلس كورگام بر جيوالشمدر كه هر كم بر بر يبله تانوشوب و كورشوب قرداشلك لرىنى آرتدور لر اوشبونك ايجونده مجلسلر ادب وانصاف دائره سنده اواماليدر غيبت سويلامك براونى مسخره قىلماق ياكه براونك يوزىنى قزارتمق ياكه برايكى كشيگنه قولاقىن قولاقغه پش پش ايتوب سويلاشمك وكولشمك ياكه هيچ فائده و برماي تورغان مالايىنى سوزلرني سويلاب مجلسدە گى آدملرني كولدرمك هر قايسى ادبىن خارج يارامغان اشلردر ننا كه پيغمبر مز محمد عليه السلام حضرتلمرى كشيلىرني كولدرمك ايجون مسخره بازلق قىلوب يالغان سوزلر سويله گان كشي لرگه ني او كنج! ني او كنج! ديمشدر .

ايمى مكن قىدر فائده سز وياشرون سوزلرني مجلسلرده سويله مانيچه هر كم آچق يوز شاد كوكل ابله اولطروب قرداشلىكنى و عيبتنى آرتدورداي ياكه دينمزه فائده و يرورداي سوزلرني سويلامك تيموشدر .

مكن قىدر مجلس نك اوزينه تيدوشلى ادبلىرىنى استاذ بيكه لرمز بامگانلره آكلاتورغه و بلكدورگه حقلى و بورچلى درلر .

« كو نچيلىك و غيبت »

كو نچيلىك قىلماق و غيبت سويلامك شرعا حرام و منموم صفت اولسه ده اسلام خانملرى آراسنده كوندن كون كوبايمكه و آرتماقده در بر خانمده اولغان درجه ني ياكه علمنى ياكه بايلىقنى و هنرنى و غيرى شونك كى شيلرني كونلاب بوصفتلرنك و بودرجه لرنك آنىن كيتوو ينى تلاو نچك كنه بولسه ده آنك يوق عيبلرني بار ايتوب خاتون قزلر آراسنده خصوصاً مجلسلر حضورنده غيبت و افترأ قىلوب سويلاب

یورو و آتی کشی کوزینه یامان کوسترورگه و آبرویندن توشورگه
طرشو عاده مشهوره بولوب کیتمشدر.

ای عزیزه خانمیر وای حرمتلو قرنداشلر قایسمزده بولسه بودنیباغه
منگو طوررغه کیلامادک و قتلینغه عمرمزی سوروب برمنگولک آخرت
یورطینه سفر قیله چقمز بناء علیه دنیادن هجیره ایده چکمزى و جان
ویره چکمزى و قبرده گى سؤاللمزى هم عراصات میداننده قارالاق
دفترلرمزى خاطر مزه آلوب تفکر وانصافی ایده لم نچکده بولسه
کچکلرمز الوغله کچیلک کوستروب و شرعگه مخالفی بولغان
اورنده اطاعت قیلوب و سوزلرینی طیکلاب آنلری حرمتلایه لم
والوغلرمزده کچکلرمزه مرحمت نظرلری ایله قاراب رحیم و شفقت
قیلالم و ممکن قدر خیرخواه اولالم کونچیلک و غیبت نگی چوغالماغی
هب جهالتدن کلمکده در.

ایمدی بوکوندن صوگ اوشبو جهالتنی بتوررگه طرشماق و غیرت
ایتمک لازمدر نچکده اولسه استاذبیکه لر و معلمه خانمیر اتفاق ایله
حرکت ایدوب برمسلك و برطریق ویر ترتیب ایله قزبالالره ادب
واخلاق اوگراتوب دینچه و اسلامیتچه تربیه قیلماق کرکدر بوایسه
برنجی طلبمزد در.

قزلر تربیه سی

قزبالالر آتا آنا قولنده و قتلینغه برامانتلرلر شونگی ایچوندنه
آتا آناغه تیوشلی درکه قزبالالرینی قوللرندن تاپشرغانچه غه قدرلی
علم هنر ادب و اخلاق ایله تربیه لاب یورط تربیه لاه و دنیائی توتیه بلو
کبی معیشتکه دائر بولغان شیلرینی اوگره تمک و بلمرک همه هراشنی
نظافت اوزره قیلماقنی توصیه ایدهرک آش پشرمک و مجلسکه دائر
بولغان طعاملرینی پشرمک یورط ایچینی زینتلامک و طوزانلرینی سپرک
و تازارتمق کیوم و کرلرینی یوق تگوتکمک چینگوچیکمک کبی قول

هنرلرینی اوگراتمک و غیره ادب و اخلاقنی و فائزلی هنرلرینی
 اوگراتمک و بلدرمک جمله سی آتا و آنا اوستنه لازم و تیوشدر اوشنداق
 قزبالالرنی اجنبی ویات ایرلره قارامقن و آنلرایله سویلاشمکدن
 دوست و احبابلری اولان خانهلرینه یالغز قوناغسه یا که قوناغسه
 ییارمکن صابان طویبی و جیونلرکی هر تورلی اوین و کولکی میدانلره
 ییارمکن و اویوکه یالغزینی قالدروب کیتمکن یا که یاط اییلرکه
 تابشروب کیتمکن بازارلرغه چغارمقن ایگن اورمق، بچهن جیمق
 کبی ایرلر آرا لاشقان اومه لرکه ییارمکن و غیره شونلک کبی تیوشسز
 اشلردن و تیوشسز بیرلردن صاقلامق و طیماق آتا آنا اوستنه
 لازم و فرضدر آتا آنا قزبالالرنی اوشبودرجه تربیه لب اوستردیکی
 صوکنده نسلی یغشی استقامتلری گوزل اوله رق دیانتلی دنیا سنی
 کوتاردای یکنگه تابشرومق تیوشلیدر بعض آدلر بولادرکه یکت
 طرفدن کلمش ایچی ننگ سوزینه و دیملایینه قاراب و اینانوب قزینی
 تابشردر اما اوزی شول یکننگ نسلی، دیانتی و استقامتی و دنیا
 کوتوشی توسی و قیافتی هم یاشی نچکدر اصلا آندان خبری بولیدر
 شونلک ایچونده کوب قزلر واردرکه آتالری تفتیشسز ویردیکندن
 بارغان اورنلری یا که یکنلری موافق اولدیغندن چاره سز آیر و لشورغه
 مجبوره بولوب آیرولشوب منگولک سعادتلرندن محروم قالورلر و بعض-
 لرینلک ایرلری ظالم اولدیغندن آیروله آلماینچه ظالم ایرلرک قول
 آستنده اسارتده تورلو بلا و محنتلرایله عمرلرینی کچرورلر اوشبونلک
 ایچونده آتا آنا اوستنه لازم و فرضدرکه قزلرینی بلمسز بیره تفتیشسز
 بازارغه چغاروب آت ساتقان کبی صاتمسونلر بلکه آخرینی اویلاب
 اشنی قیلسونلر. ربم جمله قزبالالره کورکام بختلر و یروب بتمه سز
 سعادت و بتمه سز راحتلر نصیب ایلیه.

نکاحلانو

تربیه قیلورغه اقتداری بولغان بالغ ایرلرک بالغه قزنی نکاحلانمقلری

رسول اللہ ﷺ سنئیدر . بناءً عليه نكاحلانمى بىقلىرى صوڭنىڭ شريعتچە
 وسنتچە تربيە قىلماقلىرى بىرنچى مظلۇبىدەر چۈنكى خاتۇنلار ايرلارنىڭ
 منگولك يولداشلىرى وحقىقى سرداشلىرى اوله رقى ايرلارنىڭ دىبانتىنى
 صاقلارغە تقوى ائىنى آرتدەرغە سببىلرلر گويلا ايرايلا خاتون بىر بىرىنى
 نظراً اوستلر يىنە كىگان كيوەملرى منزلندە در . نناكه كىوم آدم بالاسىنى
 صووق لقتن واسسى لىكن صاقلاليدىر ايدى شونڭ كىبى ايرايلا خاتونە
 بىر بىرىنىڭ سرلرىنى وقصورلرىنى هيچ كىمە فاش قىلماينچە اىچلرندە
 صاقلارلر و بىر بىرىنى تربيە قىلورلر و بىر بىرىنىڭ خاطرلرىنى قالدرداى
 و آرارلرندەغى مەبتلرنى يباررداى يامان و شرەگە مخالفى سوزلرنى
 ايتوشماسلر بلكە مەكەن قىدرلى طاو و مەبتلى حالە مەشىت ايدىرلر
 اگر ايرايلا خاتون بىر بىرىنىڭ خاطرلرىنى قالدرداىنچە الفت و مەبت
 اوزرە تركلك ايدىرلر ايسە طنچ و راحت ياشامقلىرىنە و رزقلىرىنىڭ
 بركتىنە مەشىتلر يىنڭ طاطلى ولىتلى اولماق يىنە الوغ سبب ايتىكن
 بولورلر . جناب حق جملە ايرىلرە انصاف و استقامت و يروب خاتونلرىنە
 مەبتلى حالە راحت و طنچ ياشامقلىرىنى ميسر ايلە .

ايرلر وظيفهسى

حرمىلو ايرلرە خطابا ديورزكه ! بىرە ونڭ عز بىرە و عفيفه قىزى نكاحلا .
 ندىغىڭز صوڭنىڭ شول نكاحلانمىڭىز بىرنچى يولداشڭىز و بىرنچى سرداشڭىز
 اوله رقى سزلىرى تربيە ايدىر و هر وقت خىلمىڭىز دە طيار طورور بناءً عليه
 سزلىردە شول يولداشڭىزى توبانىڭى بيان قىلدىغىمىز چە تربيە قىلورغە
 طرشوڭىز هم تربيە قىلورغە بورچلىسىز چۈنكى قرآن كریم و مەبىث شريف
 ايرلرە خاتونلرى ايلە گوزل مەاشرت ايتىمك توغر و سنىڭ آچق فرمان ايلەشدر
 مەكور فرماننى يىرىنە كتورمك هر بىر مسلمان قىرداشلر مۇمىنە سنە لازم و فرضدر .

(۱) خاتوننىڭ ايلە هر اشدە گوزل مەاملە ايت .

(۲) هر وقت خاتوننىڭ آچق و باقتى چىرايىڭ ايلە باق .

- (۳) اورنسىز اورشمه واورنسىز جيكرمه هم اورمه .
- (۴) كرك بولغان نرسه لر ينى آلوب وير .
- (۵) اوستينى يالانغاچ و طماقيني آچ قيلمه .
- (۶) مرحمتلى وشفقتلى ويومشاق تىلى بول دين اوگرهت نماز وعبادتيني قالدرماسون .
- (۷) خطالى ايله برشيني يوغالتسه ياكه واتسه اوروشمه عفو قيل حتى از برشى اولغان بلمه شكه سالوش دنيا بولغاچ آندى كيمه چلكرگنه بولور .
- (۸) سيني ياراتمايمن ياكه اوستنكا ايكنهچى خاتون آله من ديب كوكليني جراحتلامه بلكه سنى بيك ياراتام خدمتكا رحمت ديه تشكر اوقوب آنى شادلاندر .
- (۹) خدمتكا قصورلق تاپساك و عظ طريقي ايله يخشى لابقنه اوگرهت .
- (۱۰) هر وقت ايوده گنه طوته اوزك ايله برگه كسب هوا قيلورغه آلوب چق ياكه قوناغه آلوب بار .
- (۱۱) خاتونكنى آچولاندر و رداى سوزلر ايتمه صبرلى بول .
- (۱۲) خاتونكنى يامان و قباحمت سوزلر ايله سوكمه بو ايسه شرعا ممنوع و منموم اشدر .
- (۱۳) شريعت قوشماغان اشلر ايله كوچلامه .
- (۱۴) اوطن يارو و اوطن كيسو، آت يگو، آت طوغارو و آت طويدرو كىبى آنلار ذمه سنه لازم بولمغان اشلر نى اشلاتمه .
- (۱۵) بريره كيتساك ياكه سفره چقساك خاتونكا ايتوب و بلىروب كيت آغزماق و اولمك ياكه باشقه بررتورلى اشلر بولوب كيتواهمالى بار شول وقت خبر و بررگه قايدى ايدك كىزى بلماينچه طور ماسون .
-
- ايرلرك اوشه و قدر وظيفه لر ينى بيان ايتديكم سوكنده خاتونلر ايله محبتلى و الفتلى حالده معيشت ايتمك لر ينى برنچى درجه آرزو ايدرم ريم كوركام تركلك ميسر ايله گاي ايدى .

﴿ خاتونلر وظيفهسى ﴾

حرمتلو خانملر آتا آنا قولنده وقتليغنه عمرلر مزي كچروب ايرگه تاپشردل يغمز زمانده ايلك سوكلو يولداشمز و ايلك يقين سرداشمز اوشبو ايرلرمز اولديغندن توبانده بيان قيلك يغمز چه آنلرني حرمتلامك و تربيه ايتمك ذمه مزده گي شرعا لازم اولان حقلردر .

- (۱) ايرك آلدنده ادبلى و انصافلى بول .
- (۲) ايركنى الوغ توتوب حرمة ايت قدرله .
- (۳) خدمتنده حاضره بول باش تارتمه .
- (۴) شرعگه خلاف بولغان اشكه كوچلامكانده امرينه اطاعت قيل .
- (۵) قوشقان اشلريني باقتى يوز اخلاص كوكل ايله يتكروب اشله .
- (۶) سفرگه چقسه آرتندن اوزاتا چق و قايتسه قارشى آل .
- (۷) تربيه لاپ آشات و تربيه لاپ ايچرت .
- (۸) كيوملريني جووب و آغارتوب پاك قيلوب توت .
- (۹) ايرك ادبكه اوگره تسه رضا اولوب قبول ايت .
- (۱۰) اورشقان زمانى بولسه صبر ايت .
- (۱۱) ايرك ايوده وقتك كوركام ويغشى كيوملركنى كيوب آنگامبئلى كورنورگه طرش .
- (۱۲) ممكن قدر ايركنك كوكلينى تابوب رضالقينى آلورغه طرش .
- (۱۳) ايركا قارشى تل اوزاتمه .
- (۱۴) ايركن رخصتسز هيچ بیره وارمه .
- (۱۵) ايركنك تابقان مالينك رخصتسز اورنسز بیره اسراف ايتمه .
- (۱۶) حاجت اصليه ئكن طش كيوم سالوم يمك ايچمك نرسه لرى صوراب ايركنى عاجز ايتمه .
- (۱۷) آلوب و يرگان نرسه لريني ياراتماينچه رضاسزلىق علامتى كوسنروب ايركنى جفالامه .
- (۱۸) ايركنك سرينى و كمچيلكلرينى هيچ كمگه سويلمه .

(۱۹) بالالركنى آچ ويالانغاچ قىلوب اوزك درلو درلو زينتلى
كيوملر ايله زينتلانوب بالالركنى زارلاندرمه وايركنى قايغو ومسرتكه
صالمه .

(۲۰) درجه كه قارايفنه زينتلان فقيره بولاطروب بايلرجه قىلانام
ديوب ايركنى بورچلاندرمه .

(۲۱) ايرك آورسه يغشى تربيه قىل وانك حضورنده اوزك
قايغولى صورتده بورورگه ط-رشاگر قايغورغانكنى طشك-مان
بلگرتمه سەك ايركنك كوكلينه درلو خيال لر كىلو احتمالى وار .

(۲۲) ايرك قوناق چاقرسه يغشى تربيه قىل صارانك قيلمه .

« آتا آنا وظيفهسى »

مھترم آتا آنالر! بالالركنى كرك ايروكرك قزبالا بولسون
جمله سنى برتېگىز كورەك توبانده بيان قىلديغىمىزچه تربيه ايتميه
بورچلىنىز لر بلكه اوستوگزده اولان حقرك ايك ببوكيده بالالركنى
دين وشريعتچە تربيه قىلماقكزدر .

(۱) بالالركزه كوركام اسم قويكز .

(۲) ياشدن اوك ادب اخلاق ايله تربيه ايدكز .

(۳) سىكز ياشلرينه يندكلىرىندە مكنبگه او قورغە يباركز .

(۴) شرەگه خلاف اشلركنى بالالركزه كوستروب قىلماكز آنداي
شرەگه خلاف اشلر كوكللىرىنه اورناشوب كىلماشون .

(۵) بالالركزه يامان وقباحت لفظلر سويلاتمه كز .

(۶) اوزگزده بالالركز آلدنده ادبلى بولكز يامان وقباحت
سوزلر سويلامان سز لردن كوچرگچ آلماسونار .

(۷) بالالركزه مرحمتلى وشفقلى بولكز برەر اشكزى خطاء
اشلاسه لر ياكه اونتوب اشلامى قالدرسه لر ياكه ادبىسلك قىلسه لر
كوزلركنى آقايئوب و آلارتوب جيكومه كز واورشمه كز بلكه ادب

دائره سنده شفقت نظری ایله نظر قیلوگوز هم اوگره توگوز سز لر
بخشی معاهله ده اولسه گز سز لر دن کوچر گچ آلوب آلا رده یغشیلغغه
عادت ایدر لر .

(۸) بالالر گزه بلاغنگه ایرشدیکلری وقت نماز او قورغه وغیری
فرض و واجب وسنتلری قیلورغه امر ایدن گز .

(۹) علمنی محبتلی برشی ای دیوب جهالتنی یامان وقباحت کوستر گز .
(۱۰) یامان و ادب سز و استقامت سز یولداش لر ایله یورمکن منع
ایدن گز چونکه کوبراک بالالرک استقامت سز و انصاف سز اولمقی یولداشندن
اولور ممکن قدر فائده لی شیلر ایله امر ای دیوب فائده سز شیلر دن
منع ایدن گز . آتا آنا ننگ بالاسنه شفقتلی اولمق قوجمق و آرقاسندن
سویمک ایله گنه او امیور بلکه امر معروف ونهی منکر قیلمق ایله هم
علم و ادب تربیه سیله اولور .

احکام شرایع

حرمتلو قرداشلر بزرلر الله تعالی ننگ قوللری و بیغمبرمز محمد علیه
السلام ننگ امللری اوله رق احکام شرایعنی اوگره نمک و اوگره نوب عمل
قیلمق ایله مکلفه مز او یلامه گز که احکام شرایعنی اوگره نمک و اوگره نوب
عمل قیلمق ایرنلر گنه فرضدر دیه بلکه بالغ اولان ایرنلر و بالغه
اولان خانملره جمله هزه فرض و لازم اولمشدر .

افعال مکلفین

مکلف بولغان بنده ننگ عمللری سیکز درلودر آنلر فرض ، واجب
سنت ، مستعجب ، مباح ، حرام ، مکروه هستکوه ، درلر .
(۱) فرض : قیلوی ثوابلی بولغان عملدر که قویوچی گناهللی
وانکار ای دوچی کافر اولور اسلام دینی ننگ حقلغینه اشانمق ، بش
وقت نماز او قومق ، رمضانده روزه طوتمق ، زکوة ویرمک ، کوی
بتکوچیگه حج قیلمق کی .

(۲) واجب: قیلووی ثوابلی بولغان عملدر که قویوچی هم انکار ایسویچی گناهللی اولور قربان بوغازلامق، صدقه فطره و یرمک، وتر وعید نماز لری او قومق و قرآن سن سجده آیتینی او قویچی هم ایشتویچی سجده تلاوة قیلماق کبی.

(۳) سنة: قیلووی ثوابلی بولغان عملدر که قویوچی قیامت کون شاته گه تیوشلی اولوب رسول الله ننگ شفاعتندان محروم اولماق خونی واردر. اذان وقامت او قومق، نمازی جماعت ایله قیلماق، مسواک ایله اغزنی پا کلامک کبی.

(۴) مستحب: قیلووی ثوابلی اولغان عملدر که قویوچی گناهللی بولماس نفل نماز لری او قومق، نفل روز لری طومق، نفل صدقه لری و یرمک، یتیم و عاجز لری یاردم ایتمک کبی.

(۵) مباح: قیلووی هم قویوچی ثوابلی ده و گناهللی ده بولمغان بر عملدر حلال طعامنی و حلال اچملک لری طویغانچه آشامق و طویغانچه ایچمک، بخش کیوملر کیمک و ضرر سز سوز لری سویلامک کبی.

(۶) حرام: قیلووی زور گناه بولغان عملدر که آنی حلال دیوچی کافر اولور خمر ایچمک، زنا قیلماق، آنا آنانی رنجیمک، کشیگه خیانت و ظلم ایتمک، غیبت سویلامک و اوغریلق قیلماق کبی.

(۷) مکروه: قیلووی گناه بولغان عملدر که حلال دیوچی کافر بولماس نماز ایچنک اوینامق هم چینکه قارامق، صفه تیگوزمز طورمق، ادب سز جرلر جیرلامق، کویلی اوینلر اوینامق کبی.

(۸) مستکره: قیلووی گناه بولمسه ده ادب سز لک بولغان عملدر. بازار لری ده و اوراملر ده آشامق، آشامان وقت سنه زور زور قابوب آشامق، قچقروب کیکرمک، و بارمق شار تلاتمق کبی.

امر معروف نهی عن المنکر

جناب حقنک بیوردیغی اشلرینه معروف و طیدغی اشلرینه منکر دیرلر. و طید یغندن طیلماق بئله چیلک صفتیدر و کورکام عملدر. هر کم کوچی

يتمىكى قىلر بىر بىرىنە نصيحت ايتىملى يعنى شرعا بىرلىش اشلىرىنى قىلورغه و شرعا طيولمىش اشلىرىدىن طيلورغه امر قىلمىلىدىر لىكىن امر معروف نەي منكر قىلمىغىمىز وقت يوشماق و تاتلى سوز ايله الفت و محبت دائىرە سىندە قىلمىلىدىر بىر كەمسەنىڭ شرەگە خلاف اشلىرى وار ايكان اوڭاچە دە نصيحت ايتىملى خىلقلر آراسىندە يوزىنى قىزارتمىق مصلحتىدىن طىش و شرعا موافق اولمىغان اشلىرىدىن. اوشىنداق امر معروف و نەي منكر قىلچى كەمسە كىرك الوغ و كىرك كچىك اولسون سوزىنە اطاعت ايتىپ بىوردىغىنى قىلمىق اسلامىة وظيفە سىندىر .

اما بىز خانملر آراسىندە واردىكە بىر خانم دىن قىرداشىدىن بىرىنىڭ شرەگە خلاف بولغان اشلىرىنى كورۇپ آنىدىن طيولمىق ايله بىيورسە يعنى اوڭت و نصيحت ايتسە آڭا جواپا! اوزىنى بىل سن يىخشى بولساڭ يارار، سنىڭ جىندە اشىڭ يوق، يىخشى اولسامدە يامان اولسامدە ضرر و فائىدە سنى اوزىم كورمىن، مەنم گورمە و قەبرمە سن كىرماز سن دىيە قارشىو. چىلر كورمىر بونداي اوزىنى قارشىوچىلىق اخلاقىسىزلىقتىن كىلىگىن يامان صىفتلىرىدىن صاقلانمىق تىيوشىر. كىم اولسە اولسون يىخشى لىغە بىيورسە اطاعتدە اوامىق و بىيوردىغىنى قىلمىق تىيوشىر آنىڭ اوزىنىڭ حالىنى تىقىش ايتىمىك تىيوشى توڭلىرى شونىڭ اىچوندى (كىشىنىڭ اوزىنە قاراما سوزىنە قارا) دىمىشلىرىدۇر .

دىنى خانملر آراسىندە شول واردىكە بىر كەمسەنىڭ شرەگە خلاف بولغان اشىنى جىيون خانملر آراسىندە يوزىنە ايتىپ قىزارتورلىر بوايسە شرعا ھىچ يارامىغان بىر صىقتۇر .

احتمال قىزارمىش كەمسە ايمىدى بىنم يامانلىق قىلغانىنى ھىر كىم بىلدى و ھىر كىم ايشىنى ايمىدى بواشمىدىن طيولسامدە شوبىلە سوبىلرلىر دىيەرك شول اشىنى ياڭدان قىلورغه عادت قىلۇپ كىتوب خوفلىدىر. شونىڭ اىچوندى ھىر كىم سنىڭ كىلوشمىگان اشىنى اوڭاچە دەغنى ايتىپ بواشنىڭ كىلىشمىگان بىراشلىرى موندىن طيولە كور بارا بارا يامان اسمىڭ چىغار اوياتلى

بولورسن ديهرك اوگت لامك تيوشدر قرداشلك بوروشچه اولور .
ای خانمیر بربرمزه الفتلی و محبتلی اوله رق قرداشچه حرکت
قیلورغه اجتهاد ایتمک جمله مرگه بورچدر .

« حجاب »

خانمیره حجابنک تیوش ایدیکی آیات قرآنیه واحادیث شریفه دن
فهملنه در جناب حق حضرتلری دیور: ای پیغمبرم محمد اوز خاتونلر کما
هم قزلرکما و باشقه مؤمنلرک خاتونلرینه ایتکل جلبابلری^[۲] ایله یعنی طشقی
کیوملریله پرده لانسونلر و یاشرونسونلر بویله یاشرنمک و پرده لنمک
آزاد و پاک خاتونلرنک کنیزاک و بوزق خاتونلردن آیرم صورتنه
طانلما قلیرینه یاقنراق در هم مؤمنه خاتونلرنک رنجتملما وینه سببدر .
الله تعالی پرده لنوا یله بیورماسدن الـک بولغان قصور و کیمه چیلکلر کیزی
یارلقاغوچی و آنک ایچون سزلری عذاب ایدچک دگلدر اما بیورلغاندن
صرك صاقلانکر دیمشدر .

اوشنداق پیغمبرمز محمد علیه السلام اوز قزی فاطمه رضی الله
عنهان ای فاطمه خاتون کسه ایچون نی نرسه خیرلوره کدر دیسه
صورا دیغنده حضرت فاطمه خاتون کسه اجنبی (یات) ایرنی ایر کسه
اجنبیه (یات) خاتوننی کورما سزاکسی و قاراما سزلیغی در دیه جواب
ویردی رسول الله قزندن بو قدر گوزل جوابنی ایشتنکاج حضرت فاطمه نی
قوجاقلادی هم نسل نسلگه تارتا ديهرك حضرت فاطمه گه تمهین ایتدی (۱)
ای حرمتلو خانمیر اجنبی ایرلردن یاشرنمک و قاچماقنک شرعا
تیوش ایدیکنی بیان قیلدیغم صوکنده تکرار اوله رق توصیه ایدمکه

(۱) حدیث شریف : عن ام سلمة فاك كنت عند رسول الله صلى الله عليه وسلم
وعنده يمومة فت الحرت اذا قبل ابن ام مكتوم فدخل عليه وذلك بعد ما امرنا بالحجاب
فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم احتجيا منه فقلنا يا رسول الله اليس اعمى لا يبصرنا
ولا يبرئنا فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم اعميا انما السماء تبصرانه اخرجه
الترمذی و ابو داود . (۲) جلباب طشقی کیوم یوز پرده سی دگلدر . بس حجاب موندان
چتمبدر (مصححی)

اللهنىڭ چن قولى ورسول اللهنىڭ چن امتى بولماق تىلاسه كىز غفلتنىڭ بولما كىز
يات ايرلردن باش ورتكىز ادب وحييا كىزنى صاقله كىز بويىله اولسه كىز
شريعىت محمدىيەنى تر كىزگان اولورسىز خىداقاشنىڭ زور نىواب والورغ
درجه لىر آلورسىز جناب حق جملە مىزى ادب و اخلاق وحييادن آيرماسون.

حجاب حقنىڭ تولى سوزلىرى.

حجاب حقنىڭ جىرىمە ستونلارنىڭ كىز مقالە لىر يازلىدى بعضىلىر
حجاب كىز توكل و بعضىلىر كىز دىدىلىر و بعض لىر حجابنى بالىكلىمە
ترقىياتقە مانع و اسلام ملتى نىڭ آرتقە قالدىغىنە و خانملارنىڭ جەھالت
واسارتىمە ياشادقلىرىنە سىبب اوشبو حجابلىر دىدىلىر. لىكن بىزنىڭ
آكلادىغىمىز چە حجاب ترقىياتقە مانع دىگىلىر بىلكە بىز ترقىياتمىزە مانع
اوله رقى جەھالت و اسارتىمە ياشاتىكەن بىر قىچ سىببلىر واردىكە اولدى
ايسە توبانىمە بىيان قىلىدىغىمىز شىلردىر.

- ۱) خانملرە مخصوص مەكتەب و مىدرسە لىر يوقلىقى.
- ۲) خانملر بىر كىنگە قىزلى اوقولارنىڭ نىظام و تىرتىبچە اولماوى.
- ۳) ايرىلر مىزنىڭ خانملر اىچون قاىغىرما دىقلىرى.
- ۴) بعض عالملارنىڭ خانملرە اوقوبازو ھىنر و معارف كىز دىگىل
بىلكە ايمان و احكام عبادتىن بىر نچە خىردار اولسە لىر كىفائە ايدىر
دىمە و بىردىكى قىزلى لىرى و بعض لىر نىگىمە يازو ھىنر اوكىرانتىكىنى
خانملرە بالىكلىمە حرام دىمەكلىرى و غىرىلىر . . . . . در. انصاف ايدىلەم:
روسىيەدە اورىنبورغ مەككىمە شىرىيە سنە قاراغان آلتى مەككىن زىيادە مەككىمە
واردىر شول آلتى مەككىن عىبارە مەككىلر نىظارتىمە تىغنىش قىلىب
قاراساق خانملرە مخصوص مەككىب و مىدرسە لىر تابىلورمى؟ مەككىب
مىدرسە لىر وار ايسە خانملرە نىرسە لىر اوقوتقانلر اسلامىنچە تىربىيە
قىلغانلر مى؟ ايمەى بىر دىدىكلىرى بوق ايسە خانملر نىڭ جەھالتى قالدقلىرىنە
حجابىمى سىبب اولەش؟ بىز آكلادىغىمىز چە ايرىلر مىزە مەككىب و مىدرسە لىرىنى

و اوقوتوچى معلمه لرنى يتشدرمك وغيرى شونڭ كى اسباب
 و ماده لرىنى حاضرلامك كوپىن تىوش ايدى نه ايچونلر بو كونگه قدرلى
 بى خبر و غفلتمه ياتمشلر توغرىدىن توغرى ملتىمىزنى آرتمه قالدىرغان
 و خانملرى جهالت و اسارتده ياشاتىكان اوشبو حجابلردىه چرىتمه
 ستونلرنده - نچقرماق ايله گنه هيچ فائىده و يرماز سزلىر اوستىنگىنه
 اوبلاماگىزكه روس خانملرنده حجاب يوقده شول سببلى هر جهتدىن
 آنلر ترقىده ديه اعتبار ايلگىز روس خانملرىنه مخصوص تاسىس
 قىلغان بىكلىرجه مکتب مدرسه لىر و بىكلىرجه گىمىنازىه لىر هم اوقوتوچى
 بىكلىرجه معلملر حاضر اوله رق هر سنه مىليونلرجه آچىلر صرف
 ايدلدر و هر اسباب و اوقو قورال لرى حاضر اوله رق جانلرى و قانلرى
 ايله ملت لرى ايچون اوقو هنر و معارف ايچون طرشماقده درلر. بويله
 اولدقده نيچون آنلر ترقىده اولماسونلر اگر روس خانملرىنه بولغان
 تربيه لىر بزم خانملرده بولسه ايدى شېهه سز بزم خانملرده معلوما تلى
 و معرفت اباسى اولور لىر ايدى تاسى ايدىر كه روس خانملرىنه
 بولغان كى تربيه لىر مسلمه خانملره دگل حتى حجاب سز اوله رق يوز لىرى
 آچىق يورگان مسلم ايرىنلر مزه ده يوقدر بس بلنىيكه حجاب ترقىياتقه
 مانع دگل ايكان. تكرر ديورمكه روس خانملرىنىڭ اوشبو درجه
 اوقو دىقلر يله برابر حجابلرىده بولسه ايدى كورور ايدىك ترقىياتلرى
 ادب و اخلاق و تربيه جهتلرى ده پاشقه تورلى بولور ايدى كورمه زكه:
 روس خانملرىنىڭ قىزلرى و خاتونلرى اجنبى اير و اجنبى يكتلر ايله
 حضور قىلهرق كوفى تونى باچىلرده و بشقه . . . . . اورنلرده سىر
 ايدىر لىر اگر بزم مسلمه خانملرده حجاب اولماسه ايدى بديهى
 روس خانملرى كى تلادىكى يكتلرى ايله سىر ايدىر لىر و حضور
 قىلور لىر ايدى. انصاف ايدى له لم خانملرىك بو حىياسىز لقلرىنى وجدان
 و ناموسىز صغىرورمى ايدى فاعىتېر و يا اولى الابصار

« دفع شبهه »

بعض ذواتن: اسلامه یوز قابلاو وقاچو دینی اش دگل محض ایسکینن قالمه برعادتدر بناء علیه آنی بتورمک « خاتون قرننگی یوز پرده لرینی آلوب ایرلرگه اختلاطلرینه رخصت ایوب تعلیم وتربیه لرینه یول آچمق و آنی تسهیل ایتمک تیوشلی دیوچیلر و یازغوچیلر بار . خاتونلرننگی یوز قابلاولری ایسکیمین (اسلامدن اولگی) قالمه عادت بولمق درست بولسه بولور بعض آثارشونی آکلناتار و لیکن برایشنگی ایسکی عادت بولمق اسلام حکمی بولمقینه زیان ویرماید چونکه اسلام هر ایسکی عادتنی ابطال ایتماید . اسلامنگی وظیفه سی تکمیل انسانیتدر انساننی قلبینی تیوزه ینوب ممکن اولدیغی قدر سعادتکه ایرشدرمکدر بناء علیه اسلام هرایشنگی روحینه بقادر . قایو اش فائده لی بولسه ، فساد اخلاق اثری ، فتنه و ضلال علامتی بولمسه آنی اثبات و قبول ایته در و مشروع حکمینه کیچوره در و قایو نرسه ده انسان ایچون کورنگان و کورنگان برتورلی ضرر بولسه آنی رد قیله در و هرکمنی آندن بیزدره در ستر و حجاب عادت ایسکیمه ترقیلری زمانده ایرانده ، و فساد اخلاقه چومولارندن الک روماده و آوروپاده بولوب حسن اخلاق ایچون کوب فائده لی بولمقن اسلام هم مونی درجه سنچه قبول ایتمکان و موکنا قرار ویرگان اتباعینی قزقدرهان .

خاتونلرنی چن تعلیم و تربیه ایچون آچولمقلری و ایرلر برله آورپا عادتنچه مجالس عامه ده اختلاطلری لازم دگلدر بلکه ضررلیدر چونکه تعلیم صحیح : بندننگ حیات و قلبی و اخلاقی ایچون فائده لی روشه معلومات ویرمک و برپابلرده حاجتلی بولغان اسبابنن خبردار قیلمه قدر و تربیه صحیحه شول معلوماتن فائده لنو یولیمه کرتمک و شول اسبابنی استعمال روشین بلمرک و کورستمکدر بوه مقصودلر ایچون حاجت مقدار و روش اوشبوکه : خاتون و قزنی طبیعی بالالقلارنده

صاف فطرتلرینی بوزماینچه - عفتلی و کورکام اخلاقلی و کیدک معلوماتلی
استاذلر او قوتسونلر ، تیوشلی معلوماتنی علما و عملا بلد رسونلر و فائدهلی
بولغان کتاب و رساله لردن خبر و بیرسونلر و مطالعه لرینه تشویق
ایتسونلر شول قدر برله فکرلرینی آچارلار (درست بصیرت حاصل
ایتدرلر) ضرر قاتوشماغان فائده لیر حاصل ایدرلر و شول روشلی
تربیه برله بالذات اولادلرینه و بالاخیره ملتلرینه کلیتلی فائده
ایرشددرلر ، آدرپا اصولنچه آچق یوز و سائر زینت اورنلرندن
بتونلای برده نی کوتارمک روشنچه ایرلر برله اختلاط و آنلر برله مجالس
علمیه ده ، مجامع عامه ده اجتماعه قدر و ارقه تعلم و تعلیم ایچون اوڭغای
وزیاده بصیرت ایچون قولای کورلسه ده خاتون و قزندن مطلا - وب
بولغان منافع و غایات ایچون ضررلی ، و تعلیم سن مقصود بولغان حقیقی
تربیه ایچون مانعدر . آدرپا خاتونلرینک سیرتلرندن و ترجمه
حاللرندن خبردار بولغان آدمگه یاشرین دگلدر .

آدرپا آمریکا اقلیملرنده خاتون و قز عالمینک بو حاللرینی
بتونلای اعتبارسز قالدرمغانلر آنلرغسه تیوشلی بولغان ایتدائییه ،
رشدیه و اعدادییه تعلیملرنده فلسفه اسلامییه توصیه ایتدکی
کبی تربیه اصولینی رعایه ایتدگانلر و شول اصولده بولغان درس
پر و غراملرینی آنلرنک معارفکه اهلیتلری و تربیه لری ایچون کافی
توتقانلر . مجالس عامه ده حضورلری و بعض کیفیات و مرکاتک بولنولری
بولسه تعلیم و تربیه نتیجه سی بولماینچه فقط بریاشلک اقتضاسندن
و هرینک نلک ظاهر و خفی منافعینی ضبط ایتنکان بر قوه معنویه حکومتندن
اورلرینی آزاد توتدقلرندن ناشیدر . (۱)

ایرلرمنه خطاب

ایرلرمنه خطاباً دیورزکه : جناب - حق حضرتلری پیغمبرمن
محمد علیه السلامه قرآن ایندرمش و پیغمبرمنده نچه بکلر حدیثلرون

(۱) دفع شبهه قدرلیسی (الدين والادب) مجله سندن نقل ایدلدی .

قالدرمش بوقرآن وحدیث ایله عمل قیلماق وفائده لئمک ایرنلر گنه می فرض اولمش؟ اوشنداق رسول الله نینگ احکام شرایعنی تبلیغنی ایرنلر گنه می مخصوص اولمش؟ اگر الله نینگ امری ورسول الله نینگ تبلیغنی ایرنلر و خانملره عام ایگان نچون ایرنلر مز خانملره اوگراتمیورلر ونه ایچون بلر میورلر؟ بز بیچاره خانملر (خانملرک ساچلری اوزون اولسه ده عقل اری قسقه) دیسه سویله کلری ایرنلر مزک مقاللرینه ایاروب احکام شرایع دن بی خبر اوله رق شرعا اوزحه وقلرمز و ایرنلر مزک حقوقلرینی آگلامای و بلمای کماکه مز حتی خانملر اوزلرینی محض ایرنلر خادمه منزلندگنه یارادلمش مز دیه اعتقاد ایله کلمشدر شونک ایچونده احکام شرعیه نی بلودن هم هنر و معارف من طنچ و بی خبر اولمشلردر. اعتبار ایده لم بعض خانملر واردر که ظالم ایرنلر نینگ قول آستنده اوله رق دنیا نینگ برراحتینی کوره آلمای آچ، یاللانچاق قاپچی آستنده کونی تونی قایغی وحسرتده یغلا یغلا یاشامقده درلر بوکی مظلومانه یاشاغان خانم ایرنلرین طلاق قیلنونی صوراسه سوزینی قبول کورمیدر من سنی طلاق قیلور ایچون آلمادم دیه در اگر خاتونی طلاق قیلماسا ک یغشی تربیه قیل دیه اوتنسه ایری سکا بوتربیه ده کوب سکا خدای شولای قوشقان تقدیردن اوزوب سویلاشمه دیه قاتی تل و یامان سوزلر ایله اوروشه یا که قینایدر بو حاللره بنأ تأسفانه دیورمه بوندای مظلومانه اسارتده یاشاغان خانملره ظالم ایرنلردن قوتلورغه شرعا یول بارمی، یا که یوقمی یا بولمسه شولای یازغانلر دیسه صبر ایوب سویله قامچی آستنده مظلومانه یاشامق کرکمی؟ مونه شوندا ی حقوقلرینی اکثری شرعا نچکدر بل میورلر بونیلکمن البته علم و معرفت یوقلغندلر.

خانملره توصیه ایدرمه او قوگزدر طرشوگزدر شرعا اوز حقوقلرگزری

بىلوگىزلىر شول زمان ظالم ايرىلىرىڭ قامچىلىرى آستىدە بولمازسىزلىر
 ومظلومانە ياشامازسىزلىردىيەرەڭ ختم كلام ايدىرم .

شەر اوفادە خادم الملة اغنىمازىدىن محترم صدرالدين افندى
 النذيرى جنابلىرىنىڭ مکتىبىدە قىزىلغىلىرىڭ مخلص وقتلىردە اوقۇدىقلىرى،

ملى شعورلىرى .

« درسىدىن اۆل اوقۇلور »

شروع ايدىم تحصيلە ياردىم وىرگىل يا عظيم
 نىتىمى طوغرى ايلاب مرادم وىر يا كىرىم
 رحمت ايشىك كنى آچوب قىللىرىڭ يا عظيم
 حصە دارقىل جملە مزی مرادم شول يا كىرىم
 قىل مرەمت وىر منىقت دىنە خادم اولالم
 طر وشوبىن محمد خالص امت بولالم
 وىر عدالت وىر كمال قىللىرىڭ يا عظيم
 جہالتىدىن هم ظلماتىدىن خلاص ايلە يا كىرىم
 وىر بشارت قىللىرىڭ جنت ايلە يا عظيم
 رحمتىڭ چوق قدرتىڭ تام خالقىمىدىن يا كىرىم

« درسىدىن صوڭ اوقۇلور »

يا الہى قىل عنایت بارچە اشكە سن كفىل
 انت ربى انت حسبى انت لى نعم الوكفىل
 تحصيلى ملنە چون آلت ايدوب يا عظيم
 خدمتىمى مىل ايلە رحمتىڭلە يا كىرىم
 بلىدىكىمى قىل خاطرده حفظ ايتكىل قلىمىدە
 خطا اولسە عفوايتكىل رحمتىڭلە يا كىرىم

آتا آنا و استاذنك عمرلرون قیل اوزن
 بخنلرون زیاده ایلاب راحتمك ویر یا کریم
 آتا آنا و استاذنی یارلق-اغل یا عظیم
 جنت ایتمک اورنلرن قدرتمکله یا کریم
 ذکر ایله مز حواجه مزی صدرالدین ناملری
 تربیه سنمه اوذاتنك تحصیلمز یا کریم
 صحت ایتمک وجودینی اوزن ایتمک عمرینی
 درجه سون اوستون ایله دارینده یا کریم
 طنج ایتمک عمرلرن حاصل ایتمک مرادن
 بزشاگردلر دعاسنی قبول ایتمک الهم

« چیتدن کشی کیلگانده او قولور »

حوش کلدگن مزحبا یا مزحبا
 رحمت ایتمسون هوالله حوش کلدگن مزحبا
 هر آدمگن ایچون چیکسز ثواب یازلسون
 ذنبگن عفو اولمسون حوش کلدگن مزحبا
 طوغری اولسون فکرگن ملی اولسون اشگن
 ن-ورلی اولور قلبگن حوش کلدگن مزحبا
 دینه اخلاص اولوگن نیتده صاف اولوگن
 کورکام اولور اشگن حوش کلدگن مزحبا
 قیامت کون بولغانده نورلی بولور یوزگن
 جنت اولور اورنگن حوش کلدگن مزحبا
 ربم بزه طوغری یولی کوسترمشدر ای قرداش
 استه یه لم طوغری یولی طرفوشالم ای قرداش
 اویقودق بزغفلتده قالدق آخر بیک آرتده
 اویغانالم اویغانالم یاتمه ایالم غفلتده

جم- له مز برا اولالم اتفاقله طرشالم
او قویالم او قویالم آلغه طابا بارالم

« امتحان مجلسنده او قولور »

دینم اسلام دینیدر نبیم مصطفی در
نسلم آدم نسلیدر بلمک کرک قرداشلر
جناب حق حضرتی هرنی قیلسه قدرتی
یوقدن بزنی یاراتدی بلمک کرک قرداشلر
هوالمی ذوالجلال صفتلریدر کمال
نچه درلو جان یاراتدی بلمک کرک قرداشلر
بوجانلرنک افضلی آدم آتابالاسی
محمدنک امتی بلمک کرک قرداشلر
پیغمبرلر اولی آتامز آدم ط-ورر
محمد آخری طورر بلمک کرک قرداشلر
ریم یوزده دورت کتاب ایندرمش رسوللره
دورتسی در زور کتاب بلمک کرک قرداشلر
تورات، زبور، انجیل، قرآن، ایسکه آلکوزلر هرآن
محمد ایتمش قرآن بلمک کرک قرداشلر
قرآن ایله عمل قیلیم خداغه طاعت قیلیم
فرضلرنک اولی در بلمک کرک قرداشلر
رسول الله بولندن آیرلمایق قرداشلر
اوقوب عمل قیلایق طر وشایق قرداشلر
حوش کلدگیز قرداشلر کورکام بولسون مجلسلر
علم دعا مجلسی بو دعا قیلک قرداشلر
دعا قیلیم سزلردن آمین دیمک بزلردن
اوتنه مز سزلردن دعا قیلک قرداشلر
مجلسمز باشلانور بلوچیلر شادلانور
آفرین تحسین آلور دعاء قیلک قرداشلر.

ترقیات اسلامیہ حقندہ

« مناجات »

حمد اولسون اول جناب خالقہ
 سلام اولسون اول رسول فائقہ
 آل اصحاب جملہ سی والقاروقہ
 ای الہم ویر ترقی اسلامہ
 تشریف ایتندک بزبری اسلامیلہ
 تنویر ایتندک ینہدہ قرآنیلہ
 ہم شیفغ المذنبین (۱) رسولیلہ
 ای الہم ویر ترقی اسلامہ
 چون طانندک بولی قرآنیلہ
 تکلیف ایتندک بلوغی احکامیلہ
 تبلیغ ایتندی فخر الانام قومینہ
 ای الہم ویر ترقی اسلامہ
 ایمان ایلہ نمازی وروزہنی
 بایلر ایچون حج ایلہ و زکونی
 بنا ایتندک اسلام ایچون آنلری
 ای الہم ویر ترقی اسلامہ
 فرض ایتندک بلمکی انسانلرہ
 حاضر ایتندک جننی احسانلرہ (۵)
 غافل اوتدی چوق زمانلر بی وفا
 ای الہم ویر ترقی اسلامہ

(۱) شفیغ المذنبین دن محمد (صلعم) مراد اولہرق شفیغ المذنبین بولغان رسولکله مغفور قیلدک دیک اولور. (۵) بو اورندہ احساندن قللق قیلحق معناسی مراد در تئاککہ حدیث شریفده الاحسان ان تعبد الله کانت تراء فان لم تکن تراء فانہ یراک کلمشدرہ.

شکر ایده لم بوکون آچدیق کوزلری
 سویلر اولدیق خلقی دینی سوزلری
 تیز زمان مقصوده یئکیز بزارلی
 ای الهم ویر ترقی اسلامه
 بایارمز حاضر اولدی همته
 علمی اولان خادم اولدی ملته
 صد هزاران شکر ایده مز بوایشه
 ای الهم ویر ترقی اسلامه
 جه-له می اهل ایلاب دولتیه
 هر عصرده خادم ایله خلقیه
 مستحق قیلدر قیامت جنتیه
 ای الهم ویر ترقی اسلامه

اوفاده مکتب نذیریده معلمه پیرم ولایتی ارضا اویازی قاجماقتی
 قریه سینک کاهله بنت عزه الله قاسمووا
 رساله مزه الحاق ایدوب طبع ایتدرو ایچون ارسال اولنمش ،قاله لر.

بیر نیچی

هوکلو قردا شلرم!
 رسول اکرم صلی الله علیه وسلم اطلبوا العلم من المهد الى اللهد،
 دیه بیور مشلر ،عناسی : علمنی استه کز بییشکنن قبرگه کرگانگه قدر
 دیمکدر ، (رتبه العلم اعلى الرتب) بیورامش در ، علم ، مرتبه لرلنکی
 ایلك اعلا سیدر دیمکدر .

علمنىڭ اعلامتبه ده بولوپن الله تعالى حضرتلرى ، قرآن كرىمه بىلگانلر ايله بامگانلر برابر اولورمى ، اولماز ديه بىلكر مشدر .
 اوشنداق ادباى عثمانيه دن بىرىسى ايڭ اثرلى و اتكون قورال عام و معرفتىر ديو بيور مشدر . هر قايموزغه بوندى قورال ايله قورال لنوغه اجتهاد قيلمق لازم و فرضدر . اى قرداشلرم ! آدملر آراسىك درجه لى بولونى استه گز عزيز قمتلى ياش وقتلر گزنى بوش اوزدرمقدن غايت صاقلانكز . هر بر علمدن اول دين و اعتقاد علمىنى و صوركه فائده لى هنرلرنى اوگره نكز و هم حلال دولتنى كسب قىلوگز . دين نك قوت تابوى مالغه توقف قىلدىغى كىبى مال تابوده علم و معرفتكه توقف قىيله در ، بونى فكر گزىدن چىقارماگز .

ينه ده بغداد عالملىرىن بىرىسى ! انسان ، دين علمنى اوگرانوب اعتقادىنى توزوك قىلغاندىن صوك «تارىخ» اوقسون و خلفاء نك اخلاقلىرىن اوگره نسون ، چونكه بونلرى اوگره نگان آدم عمرده اول زمانده بولغانلرنى كورگان كىبى اولور و آنلر ايله عمر كىچورگان كىبى اولور و آنلرده بولغان يخشىلقلرنى بىلوب بىغشى بولورغه طور و شور ، و آنلرده بولغان بوز و قىلقلردن صاقلانورغه سبب اولور دىمشدر . اى قرداشلرم هر تورلى فائده لى علم لرنى اوگرانورگه اجتهاد قىلگز . خدا نك بىرگان فكرى نك يمشلرى هر نرسه دن خبردار بولماق گزدر ، الله تعالى نك بىرگان نعمتلىرىن ضائع قىلماگز هر اعضا گزى اورنىك تىبوشنچه خدمت قىلگز علمسىز دنيازىنتى ايله گنه غرور لانه گز .

حضرت على كرم الله وجهه ، آدم گوزل كىبىملر بىرله زىننلانگه مانچه علم و ادب زىنتى ايله زىننلانمكى آرتقىر دىمش . حنى آتا و آناسى و فات بولغان كىسه يتىم دگل بلكه علم و آدابىن محروم قالغان كىسه يتىمىدر دىمشلر . هر نچك اوزلرىنك تىس و قىياقتلرىنه عاشق

بولغانلر كىن بولماگز. بعضيلر كوربرهك وقتلرنى اوز اوزلرينى
زىنتلك برله اوزديرديلر بوايسه انسانيتمن دگلدر. اى قرداشلر
تكرار تكرار ديورمكه علم بتمى تورغان دولت واپاسندن آيرلما
تورغان يولداشدر علم آرتقان صايون اياسينه زىنت وىرور
وانسايتمنى آرتدر.

كامله خانم طلبه سندن اوصا اويازى قاجماقتى قريه سينهك
نجم حنه بنت ملامحمد صديق امير ووا.

« ايكنجى »

مخترمه قرداشلرم!

هر قايومز حالزىدن كىلگان قدر علم تحصيل ايموب ادبلى
وحياى اولورغه وهرتورلى هنرلرنى اوگرانورگه وبرلاشب آرامزنى
اصلاح ايدرگه طرشايق.

جناب حق ننگ دىن اسلام قىلوب ياراتديغنه شكرلر قىلوب
دينمز واسلاميمهز طرفندن بيورلغان نرسه لرنى قىلورغه طرشمق ايك
برنجى وظيفه زدر. يعنى برلاشمك والوغلره حرمت ورايت و كچكلره
شفقت و مروء ايتمك بربرهزنى غيبت ايتمك دن صاقلانمق آتانا لرمزى
حرمت ايتمك و آنلرنى زنجتمك دن صاقلانمق فقيره و يتيمه خانملره
ياردم و شفقت ايتمك دىن و ملت مزك آلغه كىتمكينه طرشمق و توغرى
سوزلى كوركام خاقلى اولمق خيانت و ظلم دن صاقلانمق هر وقت ادب
وانصاف دائره سندن معامله قىلمق جناب حقك بيورديغى اشلرينى
قىلمق و طيديغى اشلر ندىن طيولمق جهله مزگه بور وچدر. بونلر ايسه
هر قايوسى اسلاميه طرفندن بيورلغان اشلردر. اوشنداق ياش
قزبالالرده اوقومق وهرتورلى هنرلرنى اوگر نهك ادبلى و حياى

و تربیه‌لی اولمق ایله توصیه ایدرم انساننی قدرلی و عزیز قیلغان
 دنیا و آخرتک الوغ درجه‌له ایرشدرگان برقیمتلی نرسه واردر که اولک
 علم، ادب و اخلاق حیا و تربیه و هرتورلی هنر علم لریدر . اوشبونلک
 ایچون جمله خانم‌له توصیه ایدرمکه یاش قزبالارکزی علم تربیه سیله
 تربیه ایکنز آنلردین وملت آناسی اولاچقلردر . دین وملت آنالری
 تربیه‌لی اولسه لر اوزلرندن طوغان بالالرنیک تربیه ایله اوسدورولر
 علم و تربیه دن محروم انسان یمش سز آغاچ کبیدر .
 کامله خانم طلبه سندن .

گل منور بنت عابدالله نوغایووا .

« اوچونچی »

مخترمه استاذم کامله خانم جنابلری .

رساله کنزک علم و ترقیاتدن بحث ایتدیکنی فه‌لاب بنه علم و تربیه

حقنده عقلم ایرشدکی قدر بر آرز فکریمی بیان ایدرم .

انساننک باشقه حیواناتدن آیرماسی عقلی و سویله شه بلمکی ایله

دیساکده شوعقلنک کمالتکه ایرشمکینه برنجی کوچ و برنجی قوه

اولغان نرسه علم در . علم آرقاسنک هرکم اوزینه کیله چک فائده و ضررنی

آکلاب فائده‌لی اشلرنی قیلور و فائده سز ضررنی اشلردن صاقلانور .

علم سایه سنده هر اشلر وجودکه چیقار و هر اشلر کمالتکه ایرشور ،

الحاصل علم برنورد ر ایاسینی و اطرافنک اولغان انسانلرنی یاقفور تور ،

انساننک کامل انسان اولمقی هم دنیا و آخرتک مسعود اولمقی اوشبو

علم سایه سنده در ، علمی اولمیان انسان دگلدر . بنا علیله خانم‌له مخصوص

رساله لرتربیب ایدوب خانم‌لری عامگه و اصلاح یواینه ترغیب ایتدورکنز

ایچون فوق العاده شالانوب جنابلرکزی تبریک ایلمرم بواجتهادلرکزی
ایسه بز بیچاره پرده آستنده طومالانغان خانلر ایچون الوغ نعمت
اولاچقند و ترقیاتمهزه یئنا کچی ویول باشچی اولاچقند هیچ شبهه یوقمدر.
اوشنداق بنده لرگه علم کیرهک بولغان کبی تربیه هم کرکدر، تربیه-
ایله اوسکان انسان ایله تربیه سزاوسکان انسان آراسنک نه قدر آیرمالر
وارایدیکی آزغنه عقلی اولانلره معلومدر اوزمزنلک وطنداشلرمز
اولان روس خانملرینه قارار ایساک کوره مزکه اسلام خانملرینه قاراغانه
کوب درجه ترقیاتمه در، علم و هنر و معارف جهتمدن یوزلرجه
درجه بزلردن آرتقملرلر بوکسا هیچ کم انکار ایتمز روس خانملرک
بودرجه ترقیات کسب ایتمک لرینه سبب البته علم و تربیه در. ایلمدی
روس خانملرینک ترقیاتینه اعتبار ایلوب، بزا سلام خانملرینک اتفاق
اوله رق علم یولینه طرشمق برنجی وظیفه مزدر، ممکن قدر وقتلرمزنی
بوش اوتکارمزگه تیوشمدر. انسان علم ایله انسان اولور علم و تربیه سی
اوله میان انساننک حیوانلردن هیچ آیرماسی یوقمدر. ای خانملر!
طرشوکز طرشوده غنه تابارسز کیراککیزی .
اوقا شهرند، کامله خانم طلبه لریندن زهراء بنت کمال الدین .

دورتنچی

عزیز قرداشلرم!

هر قایوکز بله سزکه علم و معارف هر کمنک سعادت ابدیه سینده سبب
اولدیغنی و بله سزکه قایوغنه ملت منقرض اولسه جهالتی سببلی منقرض
اولدیغنی نناکه بزم اسلام ملتینک چیت ملتلردن کوب درجه آرتقه
قالدیغنه اوشبو نادانلقاری سبب اولمشدر نه قدر بیوک تأسفکه

بووقته قدرلى ايرلرمز اولسون وقزلرمز اولسون زمانچه گوزل ونظاملى
مكتب ومدرسه لرده اوقوب تربيه كورمشلردر. ديورمهك غيبت
اولماسون عبرة اولسون اولنگى استاذبيكه لرمز نه آخرتمز ونه دنيا ماز
ايچون فائده ويرى تورغان كيسك باش، آخر زمان كى كتابلر
اوقتوب چچك كى قدرلى، و آلتون كى بهالى عمرلرمزى بوشقه اسراف
اوتكارمشلردر. ايمى وقت يئدى بورنلرمزه فائدهلى ايسلر كره باشلادى،
نينداين كتابلر فائدهلى ونينداين كتابلر فائده سز اولديغنى آكلاب
مكن قدر فائدهلى كتابلرى تحصيل ايديه باشلادق. هنر ومعارف نك
تيوشلى ايدىكنى هم آكلای باشلادق، و آكلاتوچيلرمزده يتوشه
باشلادى. اوشبوگا فوق العاده شادلانوب شادلغى اظهار ايتىدىم.
اي حرم تلو خانملر! وقتنگزى قيمتلى بلسكز بوشقه اسراف ايتمه كز.
كامله خانم طلبه سنندن ماهره بنت يهوده،

« بيشنچى »

« تربيه نك نيكزى »

تربيه نك نيكزى جناب حق نك بيوردىغى اشلر ينى اسلامك
وطيدىغى اشلر نندن طيولمق عبادة قىل ق وبوى صونمق ويغيمبرمز
محمد عليه السلام نك قالدردىغى يولنچه يورمك آتا، آتاني واستاذلر نى
وبارچه الوغلر نى حرمت ايتمكدر. ايشته تربيه نك نيكزى اوشبوندىن
عبارتدر. اى خانملر تربيه لى اولورغه طرشو كز! كامله خانم طلبه سنندن
خديجه بنت حسن الدين امير ووا.

« آلتنچى »

« انسان نك قيمتى »

انسان نك قيمتى علمى ايله عمل ايدر. علمى و عملى اوليان انسان نك

هیچ قدری یوقدر . علمی اولوب عملی اولمسه یینه ده اول انسان
 یمش ویرمی تورغان آغاچ کبیدر . هیچ کم آنک علمینه حرمت ایتمز .
 توغریسی انساننک قیمتی علمینی و عملیله ادبینی آرتدرف ایله اولور .
 ای خانملر! چن انمان اولورغه طرشوگز ،
 کامله خانم طلبه سننن زلیخه بنت حسن الدین امیر ووا .

« یدنچی »

« انسان »

انسان یاردیلشده حیوان ایله برابر در فقط حیواندن آیرماسی
 سوز سویلمکی هم علمی و معرفتی ایله در . علم و معرفت دیهک بیلدیکنی
 اوگره نمک ، اوقوق و یازمق و بونلردن باشقه انسانغه بیلورگه تیوشلی
 اولان شیلرنی بلمکدر . انسان بو علم و معرفتنی قایو وقتندن اوقی
 باشلر؟ البته یاش و بالا وقتندن یعنی یاشی سکرگه ایرشدیکی زماندن
 اوقی باشلر چونکه پیغهمبرمز صلی الله علیه وسلم حضرتلری بیدشکن
 لحد که کرگانچه یه قدر علم اوگرانورگه اجتهاد و هوس اییدنزدیه بیورمشدر .
 یعنی انساننک انسان اولمقی علمی و هنری برکتنده گنه اولور .
 چونکه علم انساننی دنیاده و آخرتده عزیز و حرمتلی ایدر .
 ای خانملر! هنری و معرفتلی اولورغه طرشوگز .
 خدیجه بنت ذالنور اسدوللینا

« سیکزنچی »

« قیمتلی وقتنی و تیوشسز سوزلردن تلی صاقلامق »

انسان آنجه سنی و دولتینی نهروشمه صاقلار ایسه قیمتلی وقتینی

بوشقه اوتكارمكدن وتلینى تیوشسز سوزلر سوبله مكدن صافلاق بیگراك لازمدر. حكیملرك بیریسی : آدم ایچون ایلك قیمتلى نرسه وقتدر، انسان مالینى اسراف قیلدیغى ایچون خدا حضورنه سؤال ایدلدیكى كى عزیز و قیمتلى وقتینى بوشقه اوتكاردیكى اوچون هم سؤال ایدلەچكدر دیو بیورمشدر.

عقللى انسان وقتنىڭ قدرینى بیلور و هر وقت فائدهلى ایش ایله اوتكارور، ایشلر كى قاجار، گرچه خدمت ایتكان آرادە بولسه ده بعض وقتلرده كتاب او قورغه عادت ایدوب اوزینه كوب فائدهلر كیتور، تيك تورمقدن كیلگان ضررلردن اوز اوزینى صاقلار. عالمردن بیریسی : انسان فائده سز كشیلر ایله سوبلاشوب وقتینى اوتكارگانچى بالغزى فائدهلى ایشلر ایله یاكه كتاب او قورغى ایله وقتینى اوتكارمكى كوب درجهلر آرتقدر دیو بیورمشدر. اوزون اوزون او طرشمقدن و فائده سز بحثلر قیلشمقدن قاجوگز. چونكه فائده سز بحثلر وقتینى اوتكارور و سلامتلىكنى كیتارور هم خطالقرغه توشور.

وقتنىڭ اوتووى بولولملرنىڭ اوتووى كبیدر. اوشبونىڭ ایچون عقللى آدملر نيز اوتكان قیمتلى وقتلرى اچنده فائدهلى علملر ایله فائدهلى ایشلر ایله فائدهلنوب قالمشلدرد. ای قوند ایشلرم سزلرده وقتگزی قیمت بلوب فائدهلى ایشلرنى ایشلرگه و فائدهلى سوزلرنى سوبلرگه طرشوگز اگر فائده سز سوزلرنى سوبلمكدن صاقلانسه گز خطالقردن صاقلانغان بولورسز. « كرىمه بنت عزة الله »

﴿ کامل آدمچیلک ﴾

آدمچیلک شرعا كوركام و مدوح بر صفتدر. (اخنى) حضرتلرننن آدمچیلک نه در؟ دیو صور اغانلرك بیریته : الوغ درجهلى بوله توروب توبه نچیلکلى بولمق، و براددن اوچینى آلورغه قسرتى بوله توروب

عفو قىلىق ، وھىر دقت مۇناجىرغە يىاردىم و شىقتا ايتىمك دىيو جواب
و ىرمىشور .

كامل آدملىر معرفتلى و گوزل خلقلى بولدى يىقلىرىدىن باشقە لردن
كورگان يمانلىقلىرىنى بىك بىنكىل و آسان لىق ايله عفو قىلورلىر .

معرفتلى و كامل آدملىر آندى اى نادانلىقلىرىلە يامانلىق قىلغان كىسەلرە
اوگوت و نصىحت قىلورغە اوزلرون بوزچلى سانورلىر و يمانلىقلىرىنى قارشى
يغشىلىق ايدىرلىر . تا كە كامل آدملىرىنىڭ بىرىسى : يغشىلىقغە يغشىلىق
ھىركىشىنىڭ اشىدىر يمانلىقغە يغشىلىق اىركىشىنىڭ اشىدىر . دىيو بىورمشور ،
اى قىرداشلىرىم ! كامل انسان بولورغە طرشوگىز .

پىرىم غوبىرناسى اوصا اوبازى قىچماقتى قىرىسە سىنىڭ نىچم ھنە
بىنت ملا محمد صدىق امىرووا .

عزىز قىرداشلىرىم :

پىغمبىرىمۇ محمد ، صطفى صلى الله عليه وسلم حضرتلىرى (لن تىقلىوا
الجنة حتى تؤمنوا لن تؤمنوا حتى تحابوا) دىمىشور . يعنى اوچماقغە
كۈرە آلماسىز مؤمن بولغانە قىدر ، مؤمن بولە آلماسىز بىر بىرىگىز دىن نىقلىرىنى
بىتروپ سويشىد كىگىزە قىدر دىمكىر . ايمىدى سويشىمك ايسە بولە در آرا لىرىمىز دىن
كىنە و ھىسدىلرىمىزنى بىتروپ مېھىت و عدالت يولنىڭ اتفاقى بولشساق شونىڭ
اوچون بىز مسلمەلر اتفاقى اولەرق بىر بىرىمىزنى حقىقى قىرداش بىلوب بىر بىرىمىزگە
ملايمە ايلان فائىللىرىمىزنى كوزاتشىمك شىرعا بىرىچى درجە امر واجىبىر .

دخىيە :

پىغمبىرىمۇ صلى الله عليه وسلم (لىس خىرىكم من ترك دنياھ لاخرتھ
و آخرتھ لدنياھ بل خىرىكم من اخذ من ھنە) دىمىشور . يعنى سىزنىڭ خىرىگىز
توكلىدىر آخىرتى اوچون دنياسىنى قويغان من و دنياسى اوچون آخىرتىنى
قويغان من بىلكە سىزنىڭ خىرىگىزدىر دنياسىنى ھىم آخىرتىنى بىرگە جىغان من
دىمكىر . ايمىدى دنيا ايله آخىرتىنى بىر ابر جىمىق خىر اولسە شونىڭ

چاره سنى ازله مك تيوشدر . ايمدى دنيا ايلان آخرتنى برابر جيميق نك
چاره سى البته علم در چونكه پيغمبرمى صلى الله عليه وسلم (من اراد الدنيا
فعليه بعلم ومن اراد الآخرة فعليه بعلم ومن اراد كليهما فعليه بالعلم)
ديمشدر يعنى بر كومه دنيايى طلب قيلسه علم لازم بولسون هم دنيا
ايلان آخرتنى برابر طلب قيلسه ده علم لازم اولسون ديمكدر .

ايمدى دنيا ايلان آخرتنى برابر طلب قيلهق او چون علم لازم
بولسه هم خدا قاشنده خير ليبرك بولونى طلب قيلساق علم ايچون اجتهاد
قيلهقمز برنجى اهم اولمش شى جمله سندن اولدى .
معلمه عظيمه خانم تكايووا .

توقنچى

« خاتونلر »

انسانلرنى اير و خاتون اعتبارى برله قاراغاده ، خاتونلر . . .
دنيادهغى انسانلرنى نصفنى تشكيل ايتنه تورغان زور بر جمعيت در .
اما آلارنى تربيه سندن وقوچاقلرنه اوسب كمالتهك ايرشومى و آلارنى
يتشدرگان يمشلرى ايد كمزى ، بتون انسانلرنى . . . وجودينه باعث
آلار ايدكنى خاطرگه آلساق ، خاتونلر انسانلرنى اهمتلى برقىمى
ايدكنى اقرار ايدرگه مجبور اولورمز .

خاتونلر شولاي بيك زور ، و بيك اهميتلى جمعيت بولسه ده بولارغه
توبان درجه كوز ايله قاراو و بولارنى تربيه و تعليمنه اهميت بيرماو
بزم شوق مسلمانلرنه طبيعى بر حالگه كرمشدر .

گوپه بتون انسانلرنى آنالارى بولغان خاتونلر ، و بولاچق قزلر ،
عقله خلقته ناقص ايمشه ، شويله بولغاچ باشقه حقوقلرده ده ايرلردن
كيم بولورغه تيوش ايمش .

خاتونلرنى حقوقلرنى شريعت غرامز بيك گوزل تحديق ايمش در .

لکن مسلمانلر شریعت قوشقانچه قالدرمای بیچاره لرنی قوللر درجه سنه حقوقسن، اسیرلر کبی دورت دیوار اچینه تغب قویوب، خاتونلر ایرلرگه بر خدمتی، قوّه شهوانیه حیوانیه لرنی اوتهمک اوچون یارادلش بر مخلوق درجه سنه قالدرمشلردر. بریمشلی آغاجنی کیرهک قدری ولزومنچه تربیه ایدلمادکده، اول آغاجنک یمشی نچار اولدغنی هرکم بله فقط یمشلی آغاج کبی اولان خاتونلر تربیه ایدلمادک آلارنک بالالری نچار و تربیه سز اولدغنی بزم قرداشلر آکلای آلمایلر. شرع شریفمزه خاتونلرغه نه کوز ایله قارادغی بیک ظاهردر. جناب حق هر امرده ایرلر ایله برابر خاتونلرغه ده خطاب ایتمش. شریعت احکامی ایله ایرلر مکلف اولدیغی کبی خاتونلرده مکلف اولمش قسقلی هر امرده آلارنک حقلمری بیک آچق بیان ایدلمشدر. رسول الله صلی الله علیه وسلم و خلفاً راشدین زمان سعادتارنده خاتونلرنک نه قدری نفوذلی ایدکی خاطرگه آلنسه بوکونده گی حالمرگه عجب ایتمه مک ممکن دگلدر.

شکرلر اولسون بوکونده قزلرنی تعلیم و تربیه ایدو کرهک ایدکی خاطرگه آلندی آز بولسه ده قزلرغه مخصوص مکتبلر بنا ایدلوب آلارنی تعلیم و تربیه ایدباشلادیلر. خاتونلرده اوزلرینک حیوانلر درجه سنه قالدقلمرنی آکلاب، بوغالغان حقولمری بار ایدگنی دعوا ایدباشلادیلر. خاتونارغه بولارده انسانلردیه قارامق و آلارنی تعلیم و تربیه ایدرگه کرشمک ترقینک برنجی آدمی (خطوسی) در. هر صنف اوز حالنی اوزی آرتق بله. نیندای جهندن تارلق و آغرلق کیله ایدکنی توشنه، وشونک اوچونده اوزلرین جمعیه تشکیل ایدوب، اوز حاللرنی اصلاح قیلورغه تیوش ایدکنی باشقهرغه آکلاتوب، باشقهرنی اوزلرینه یاردچی ایدرگه اجتهاد ایددر همه اوزلرینه بر حرکت تعیین ایدوب مقصودلرینه نیچوک ابرشورگه ممکن ایدکی توغرسنه بر بول حاضرلایدر.

بوکیمی اشلرالبتنه جمعیه سز بر ایکی گنه کش نلک اجتهادی ابله بولایدیر. شونلک اوچون هر صنف بر جمعیه تأسیس ایدن، بوده باشقه لر اوچون خدمت ایدن در. مسلمله لر شویله بر جمعیه کیرهک ایدکنی ده آکلادیلر. روسیه مسلمله لری برنچی اوله رهق اوفاده مسلمله لر جمعیتنی میدانغه چغاررغه موفق اولدیلر. بو جمعیه نلک فائده سنی یازوب توررغه ده حاجت یوق دیب بله م. باری شونینغه خاطر دن چغارما سقه کیرهک ایندی قوری اسم ونام ابله قالمای باشلاغان اشنی نیچوک اولسه ده آله آلوب باررغه، فائده سنی کورساتورگه اجتهاد ایدنرگه کیرهک. شویله اجتهاد ایدلسه بونلک اعضا لری بتون ملة آغزندن تشکر دن باشقه سوز ایشته چک دگلدر. الحاصل! ترقی ایدومزنلک ایلک زور جهتی ده قزلرنی تربیه و تعلیم ایدوگه موقوفدر، بونلک عکسی ابله حرکت ایندکک ترقی ایدو ممکن دگلدر دیب ایتورگه جسارت ایدم. تربیه و تعلیم کورگان قزلرنلک عفتلی اولوب، بتون عاڈ لهنی سعاده اچنده یاشاته چاغی موندیه بیان قیلوب تورودن مستغنی در. آقنق سوزم شولدر موندن صوگ مسلمله لرده تعلیم و تربیه کورسونلک بتون ملتزم سعادت اچنده یاشاسون.

ع . غ

« اونونچی »

اوا اویازی عمر آولینلک امام میکللی اسلام بن عارف عثمانفدن مختره معلمه کامله خانم!

جنابلرکونلک خانملره مخصوص بر رساله وجوده کتوردیکلرنی ایشتبوب مع الممنویه تبریک ایدرز. جناب حق خدمه ملیه کونلک دوامنی میسر ایلیه. کوب زمانلردن بیرو آرزو ایندکمز ودوره کوزلرمز ایلله منتظر اولدیغمز شیلرک وجوده کله باشلادیغی بیوک بر فضیلتدر. بنده شادلغم سببیله بر قاج فکر می بیان ایندم معقول اولسه رساله کونلک بریرینه الحاق قیلماقکزی رجا ایدرم.

۴ (خانملر اصلاحی)

سولكو خانملر!

سزله اوّل درجه بلورگه تيوشلى اولان نرسه لر صحت بدنيه نى محافظه و صوگروده علم و حكمتدر. انسان ايچون صحت بدنيه سنى محافظه ايتمك لازم اولديغي كېن قلبنى ده علم و حكمت يمشلريله تطهير ايتمك اولدرجه لازم در انساننك توغرى فكرلى، صاف كوكللى اولقى صحت بدنيه سنى صافلامق و فائدهلى علملر نى تحصيل ايتمك ايله اولور؛ بناء عليه ملت آنالرى اولاچق جمله خانملره، انساننك صحت بدنيه سنه دائرشيلردن هم علم و تربيه دن خبردار اولقلر ينى و ياش بالالرنى علم و اخلاق ايله تربيه قيلمقلر ينى چن كوكلدن توصيه ايدر. چونكه بالالرنك دنياغه كيمك كى كونلر نى باشلاب بلاغكه ايرشدكلرينه قدر آنالر قولنده تربيه قيلمقلرى كوزمز آلدنددر كوره مركة آنالر تربيه لى اولسه بالالرده تربيه لى اولور لر و آنالر تربيه سز اولسه بالالرده تربيه سز اولور لر. توغرى سى انسانن مسعود و بختيار ايتكان نرسه تربيه والوغ درجه لره ايرشدرگان كينه اوشبو تربيه در. ايشتنه ملت اسلاميه نك ترقى ساتى خانملرنك علم تربيه سيله تربيه ايدمكلرينه موقوفدر.

بزم بوصوگ عصرلرده علم و معارفده باشقه ملتلردن آرتقه قالد يغمزده سبب اوشبو خانملرك علم و معارفدن و تربيه دن بي خبر اولدقلر يدر. زمان سعادتدن باشلاب ۹۰۰ نچى سنه لرگه قدر خاتون و قزلى تربيه سينه زياده اهميت و بولمشدر. شول زمانلرغه قدر بولغان اسلاملرنك يوقارى لقلرى، دىنى و سياسى شوكنلرى، معيشت و اقتصاد جهتلرينك كيكلكلرى كندلرينه ايلك متممن و هرجه نچه ايلك مقندر ديب حساب ايتكان قوملرك، عقللرون حيران ايتمسلك و يوره كلرينه خوف صالماسلق درجه ده توگل ايدى فقط بوصوگ عصرلرده خاتون قزلىرنك تربيه سينه اهميت و بولونك طوقتالوى ايله دنيالر بسپتون باشقه لانب، اتفاقلر اورنينه افتراقلر باش طغوب،

صداقت اورنىنە خىيانت اولطروب بايلقلىر فقيرلك ايسله آلماشنوب
 خواجهلر قىلغىغە قالدى، وقللر آياق آستىلرنا طابطالدى. بواشلر
 قايدىن كەيلىردە كىلر بواشلرنىڭ دىياغە كىلوينە سەبب بولىدىلر؟...
 كلام قەدىم = وھىيەت نەبىي علم وھنرلرنى ايرىلرگە وھاتونلرغە
 اسنمىكنىڭ فرض ايدوكنى آچق آڭلاتىدىغى حالدە، بىلمەنە اوچوندىر
 علمنى بارى دىنى جەھتتە گىنە ھىسر ايدوب وملتەز آراسىنە ھنر سىزلك
 ومعرفىتىزلك اورلقن ساچب، اسلامىتىنى بارى يالقاولردن جىولمىش
 بىرگروھ آدملىر جىونىتىسى كورگازوب، خاتون قىزلىرىنى اوقتوھرام دىيە
 تېقىروب اول بىچارەلرنى ھىرقولرىندىن آىروب ھىوانلىركىنى اسارتتە
 قالدروب، ملتەزنىڭ نىصفى بولغان خاتونلىرىنى نادان قالدروب،
 بونلر واسطە سىلە ملتەننىڭ قوللىرىتە كىرەچىك كىوب اشلرى قولدىن
 كىتمىش، علم ومعرفت اورنىنە كىوب يارامغان اشلر طولب فسق فساد
 واقتراق مەيدان آلروب سىداسكىندىر كىبى بىرسى بىرسىنە توتاش اسلام
 دولتلىرى اجنەبىلر قوللىنىشە كىوب، اوزلىرى خوار ھىقىر بىلوب
 اىزىلوب طابطالپ قالمىشلىرى، ھىتى شول درجەگە قالدىق كە اسلامىت
 عالمى بارى دىن توتودىن غىنە ھىبارە معرفت ومىنىتىنى قابىل توگىل،
 آلارنىڭ قرآنلىرى يالقاولق بىرلە بىيورە كىسب ومعارىفىدىن مەنە ايتە دىيو،
 اجنەبىلر طرفىدىن كلام قەدىمگە تىل اوزاتماغە باشلايدىلر، يوق ايسە ھىقايىق
 قرآنغە توشنوب اوز وظىفەمىزنى اوزمىز صاقلى آللىق مۇجموع عرفاننىڭ
 مەدىنى قرآن شىرىفى ايدوگىنە كىم انكار ايدىرايدى؟ آننىڭ اوچون ھىزىرگى
 كىونلردە، مىلل اجنەبىيە قوللىنىشە، استىعمال ايدىلوب دىياغە چەقىش
 كىشقىياتنىڭ وباركىنى عىجاب ھاللىرنىڭ، اصلن تىفتىش ايدىولسە ھىرقايوسى،
 قرآن كورمەك بولمىش بىر آيەتنىڭ مەناسى يا كە جناب نەبىدىن سويلەنمىش
 بىر ھىيەتنىڭ مەناسى دىر. ايمى بىوھالەك اوتىكان اشكە كىبىرى قايتوب
 اوفطانمىق بولماس ھىرنە بولسە بولمى.

الحمد لله بوصولك زمانه زده ملته - ز آراسينه علم
ومعرفة طارالروب ايرانلرمز و خاتونلرمز برچه دين و ملت يوليئنه خدمت
ايدة باشلاديلر، انساننك مسعوديتنى عام سايه سنه گنه اولديغنى
دوشنديار، و خاتون قزلىنى اوقتو حرام ديب دنيا تولتروچيلرنك
سوزلرينى و فتوى لرينى شخصيات توزاغى و جهالة آوى ايدكونى
آچيق بلديار. اگرده عرب تاريخلرينه نظر قيلساق اسلاملرنك
شوكتى دنياى سلكتكى و قتلرده خاتونلرى نه روشلى بولغانى آچق
معلوم اولور.

بعضيلرينى بو اورنده كوسترالم!

(۱) ام المؤمنين عائشه صديقه، و اسماء بنت ابى بكرنك هرجهتلردن
عالمه اولديقلرى كى ايره نلردن آز كمسه لرگه نصيب بولا تورغان
هيئت كى علم لرده هم ماهره اولمشلردر.

(۲) بيغمبرمز برله بولكك محاربه لرده يورگان، اميه، بنت قيس
ابوالدردا خاتونى هجيمه ذات عاليه لرى طبيبه لردن اولمشلردر،
نسبه بنت الحارث جناب عاليه لرى حكيمه لردن اولمشدر.

(۳) امام حسين بن على حضرتلرينك قزى، ساكنه جنابلرى
فصاحتك علم و ادبه نظيره سز برنجى اولمشلردر.

(۴) ۴۰۰ نچى سنه لر زمانده «عائشه» بنت احمد القرطبى علمى
و درست يازوى و قوه شعريه سى جهنندن زمانه ينك ايك بيوك
ذاتلرينه اوستون كلمشدر.

(۵) ۴۵۰ نچى سنه لرده اندلسك بولمش «عروضية» عبدالرحمن
بن غليون جاريه سى لغتك نموده هم عروضة بولغان مهارتى برله كوب
عالم لرگه اوستون كلمشدر.

(۶) ۷۰۰ = ده هم ۸ يوز يللرده بولمش ام سلمه احمد بن خلقى قزى
تفسير هم حديثك، سيوطى هم باشقه مونك كى ايره نلردن الوغ ذاتلرغه
استاذ بولمشدر.

(۷) ۹۰۰ نچى سنه لرنىڭ عالمه وادىبەلرنىن «عائشە» بىۋىف بن احمد قزى نەقدىر عالمه وادىبە بولۇپ علمى وادىبىياتى بىرلە زمانىدە كۆب ذاتلارە استاذلىق قىلمىشدر .

اول كۈنلەردە مىلەت اسلامپەننىڭ ، ئىنالىقلىرىگە دەشت سالىقى بۈكىمى تىرىپەلى مات آنالرىنىڭ كۈبلىكىدىن ايدى ومىلت آتالرىنىڭ تىرىپەدە كەلىنلەرى بۈكىمى مىلت آنالرىنىڭ وجودىدىن وكۈبلىكىدىن كەلىمىش ايدى . زمان سەئادەتتە علم دە وفتۈنە نظىرەسى اولمىيان وكۈب ذاتلارە استاذلىق قىلغان خانەلەرڭ بولۇلورى بوعىصر دە اولان خانەلەرە نمۇنە اولە بىلمامى ؟ ھەمدە خانەلەرە او قۇبىيازو ھەم ھەنرلەر ھرام دىبە دىنيانى شاولاتىملىقىرى عالمەلەرمە عبرت دىگەلى ؟ فاعىتەر ويا اولى الابصار

مكتەب قىزلىرىنە

اى بالالار بلە سىزلىرىمى ؟ ھازىرگى كۈندە نە اىچۈن ھازىرلە نورسىز وكىلاچىك زمانلەردە كەم بولاقسىز ؟ درىست ھازىرگى كۈندە سىزلىرىمكتەب شاگىردلىرى ، وبىر يۈرۈپنىڭ كىچىك بالالارى بولسا كۆزدە كىلاچىك زماندە اوسىلەر كۆزە آغرىخىمىلار بۈكەلە تىلگەن بىر يۈرۈپنىڭ آناللىرى و دەھاتوغرىسى بىرقومنىڭ دىن و دىنىسا جەھەتلىرىنى اصلاح ايدىۋىچى ذاتلار اولە چەقسىز ، آدم بالاسىنىڭ قايفوسىز راحت زمانلىرى ولىتلى ساعەتلىرى كىچىك وبالاتلىق و قىتلىرىدەر . خىصوصاً قارىتايمىش زمان كۆزدە خاطر كۆزە كلۈب سىزلىرى ھىبەتتە و تأسفە قالدۇرەچىق و قىلەر كۆزدە مەكتەب و مەدرىسە دە ياشاغان و قىتلىر كۆزدەر . ھازىرگى كۈنلەردە بىر يۈرۈپنىڭ اچىندە آتا و آنالرى كۆزىنىڭ تىرىپە سەندە ھەرقاينۇر قايفو و ھەسرتسىز راحت راحت بىلبىلەر كىچىك صايراشوب ھەمرايتسە كۆزدە بىر آرنىغە يىلىلەرڭ اوتۇرى بىرلە بىر بىر كۆزدن آيرىلشوب بىر بىر كۆزدن بىراق بىرلەرگە وچىت شەھەرلەرگە كىتە چەكسىز ، شوشى بىخىللى و قىتلىر كۆزى ولىتلى ساعەتلىرىنى آغزلىرى كۆزدن تىشلىر كۆز توشوب بىتكانچە صاغىنوب سۈيلىبە چەكسىز ! ايمەلى بومالار كۆزنى فەكەلەب

ھرقايولرگىز ايىداشلرگىزنى بو توغىمە لىرگىز كىبى كوروب شفقت و مرھمت
 برلە ياشاب ھىچ بىر ساعت لىرگىزنى بوشقە اوز درماينچە كىيلە چىك
 كونلرگىزنى خاطرلېب قىرداشلرگىزنىڭ دىن و دىنپالرى فائىدە سىنە خىمەت
 ايتوچى ذات بولوب دىنيادە حرمتلى اسم برلە ذ كر ايدلورگە و آخرتتە
 كوركام درجە لىرگە ايرشورگە اجتهاد ايدىگىز . آنىڭ اوچون آدم بالالرىنىڭ
 معرفتە كىسب ايتوب ، حقيقى انسان اسمنى آلاچق و قىتلىرى مدرسە دە
 توردىق و قىتلىرىدۇر . شول كونلرگىزنىڭ قىمىتى بىلوب بار كىبى ھىمىتى اوزىنىڭ
 انسانلىغىنە صرف ايتىمك اخلاقىنى تونزاتىمك و انساننىڭ سعادىتىنە سىب
 اولاق ھىزلىرى اوگرانىمك تىموشلىدۇر . اگىردە شوش قىمىتىلى و قىتلىرگىزنىڭ
 قىمىتىنى بىلى غىلنىك اوتكار ساگىز دىنياغە چىقچاق سىز لىرە ھىچ راحت
 اولەز چىك كىبى ھىزلىرىگىزنى او كىچ و حىسرت ايلە كىچىرورسىز دىنيانىڭ
 ھىزلىرى بىلە و قىتلىرىنى دە چار اولورسىز .

اى بالالر ! نىكرار دىيورمكە سعادىتىگىز اوچون طر و شاقى ساعىتلىرىگىز ،
 شوشى مدرسە دە اولتىرغان زمانىگىز در . حاضرگى يانگىزدە تورغان كىچىككە
 قارە صاوتلىرىگىز الوغ حكمت چىشمە لىرى در ، قوللىرىگىزغە توتقان قىلملىرىگىز
 انچو و جوھىرلى تىزە تورغان قوراللىرىگىز در .

ايكى گىنە كىلمە سوزمە شولدر ، ھرقايولرگىزنىڭ طر شولرگىز اوز
 فائىدە لىرگىز اوچوندر . سىزلىرىنىڭ آرا لىرىگىز دە اولان بعض لىرىگىزنىڭ
 آتالىرى باى بولسە لىردە كوبلىرىگىزنىڭ آتالىرى ، اورطاقچە و فقيرلىردۇر .
 شولاي فقير بولاتوروب آتا آنالرىگىز سىزنىڭ سعادىتىگىز اوچون بار كىبى
 راحت لىرون جو يوب و بار كىبى ماللىرون صرف ايدىرلىر ، اوزلىرى اوست
 باشلىرىنە كىونماينچە سىزلىرىنىڭ راحتىگىز اوچون اوزلىرىنە نە قىر مشقتلىر
 يو كىلەرلىر . اگىر سىزلىر آتا آنالرىگىزنىڭ بو حرمتلىرىنى اعتبارگىزىدن
 چىقاروب چىك كىبى و قىتلىرىگىزنى بوشقە اوز در ساگىز ، ھىزمتلى
 آتا آنالرىگىزغە خىانت ايتوب الوغ گىناە اشلامش بولورسىز ، واىكىنچى
 اوزىگىزنىڭ آلداغى سعادىتلىرىگىزنى جىوب دىنيادە حرمتسىز قالوب آخرتتە

خوار بولوڭزغە خدمت اينىمىش بولورسىز ! آتالرى باي و دولتىلى اولانلر كىز ،
 آتامنىڭ دولتى كوپ آتام دولتى ميكايتارلك ديه آلدانوب يالقاولق
 كىسب ايتكان بولسا كىز يىنە الوغ خطالنىمىش بولورسىز ! بوانسانلر عالمىنە
 بىرگنە رتبه بولسە دە عبىرە كوزلر كىز بىرلە قاراسا كىز ھىچ بىر وقتە ، ھىچ
 بىر اورىنە ، نادانلرنىڭ دولتى قىرارانغانى عالم ومعرفتىلى آدملىرىنىڭ
 ھىتاج اولدىغىنى كورمايسىز . ايمىدى بوھاللىرىنى فكىرلر ايسە كىز
 ايلكى كىرا كلى وايلكى قىمىتى نرسەنىڭ او قوايىكانىنى اوز كىزدە بىلورسىز .
 ايمىدى بىنم بونىصەتلىرىنى بىر مرتبه گنە توگىل بىلكە كوپ مرتبه لىر او قوپ
 وكوكىللىرگە بىر كىنوب شونىڭ ايلە عەل ايدىرگە طرشو كىز .
 امام مىكلى اسلام بن عارف عثمانى .

« اون بىر نىچى »

« بورت خاتونى »

ھەر تىوشىسىز اشلردىن پاك بولغان وگوزل تىربىھ كورگان و بورت
 بىرىنى بىخىشى تىربىھ قىلغان خاتون الوغ خىزىنە كىيدىر . چونكى بورتنىڭ
 گوزل تىربىھ ايدىلماكى و بورت اياسىنىڭ سلامتلىكى و اول بورتە اوسە
 تورغان بالالارنىڭ گوزل تىللىم و تىربىھ قىلىنمىقى وايزگو بولمىقلىرى تىربىھ
 كورگان خاتوننىڭ بولوىنە باغشىلانمىش . آنداي خاتونلر بورتنى
 و بورت اچنە بولغانلىرى قاراماق بىرلە مشغول لىدىر . ھەم شول جماعتنى
 گوزل تىربىھ گە غىبىرت ايتىمكە لىدىر . آنداي خاتون بورت اچنە اوزىنى
 بىر مملكت حاكىمى كىمى بىلوب اول بورتە بولغانلىرغە ھىكەم قىلغۇچى
 بولور . اول بورت جماعتى آندىن راضى بولورلىر .

اول خاتون اول بورتە ھەر قايسىنە باش بولور ، آنىڭ سوزىنە
 ايارلىر و آڭا اطاعت ايدىرلىر . بىر پادشاھنىڭ اھالىسى پادشاھ طرفىدىن
 قويولغان حاكىملر ايلە قارالور ، اما بىخىشى خاتون اوزىنە ايارگان
 جماعتنى بىر اوزىگنە قارار و آنلىرى تىربىھ قىلور . الحاصل گوزل

تربىيەلى خاتوننىڭ تركلىكى يورطنىڭ ويورطىدە بولغانلارنىڭ جانى كېيىدۇر. چۈنكى آنداي خاتوننىڭ خالىسىز وسرخاۋ بولغان وقتىدە شولوق ساعىت يورطىدەغى عادت و تربىيە وقاعدەلر بوزىلۇپ توگلوگىرگەھم واطلورغە باشلار وھرنرسەدن بىركات كىدۇر ھراش اوزوقتىندىن كىچىگور ھمان سلامتلىق بىنوۋى و آياق اوستىنە باصوۋى ايلان ھرنرسە اوزاورنىدە وھراش اوزوقتىدە بولنور وھرنرسەدە بىركات آرتور اول يورطىدە بولغانلارنىڭ ھىربىسى اوزلرىنە طابىشلغان اشنى اوزلرى قىلورلر وقتىندىن كىچىككەرمز لىر بوندای خاتوننىڭ امىرىنى كىم طىكلامسون وكىم آگا ياردم اىتمىسۇن البتە برەودە باش طارتماس .

حضرت سلیمان علیہ السلام ! برىورطىدە ھمت و ھىروت و تربىيە ايلان زىننەتلىگان خاتوننىڭ بولمىقلى اول يورطىدە غايت قىمىتلى جھاز بولودن مىڭ مرتبە آرتغراق در ! دىيو بىدورمىشۇر . چۈنكى زوجنىڭ يورطنىدىن كوگلى طنچلانور ، وھرىخىشى اشىدە خاتون اىرىنە ياردىچى اولور . وھرىمان اشاردن منع ايدۇر واوزقولى ايله ھرتورلى ھنرلرنى اشلىر . اىرتە اوبقوسىندىن اىرتەرك توروب يورت جماعتنى آشاتمىق اىچون آشلار حاضرلر خادىملارنىڭ خىدمىتلىرىنى قارار وكىچەلدە اوتى سونىمىز ، كىچەلدە ھم اش اشلىر اش اشلىمىدىن آرىمىز ھم آورسنىمىز ، فقيرلارگە مەرىمەت ايدۇر و صدقە وىرر . اىرى بر خىمەت ايله برىردە كىچىگوب قالسە آننىڭ قايتىۋىنى كوتار و قايتىۋىنە يورطىنى قارانغى قىيامىز اوزى غايت توغرى بولغانلىقىدىن اىرى بىرلن ھم طنچ بولور بو جماعتنىڭ ھىچ بولسە اىكىشىر قات كىوملرى بولور . اىرىنىڭ واوزىنىڭ ھم بالالارىنىڭ كىملىرىنى اوزى تىگار . و اىرىنىڭ اوست كىوملرىنى غايت پاك قىلۇپ طرتار . ھر كىم آننىڭ اىرىنى كوردىكە بونىندى اى بختلى كەسە دىيو سويلرلر بر مجلسدە بولغان وقتىدە ھر كىم اول خاتونغە ھىرمەت قىلور ، اوزى ھىر اىياسى بولغانلىقىدىن قىمىتلى نرسە لىر اشلاب ساتار . آغزىنى اولچابكەنە و عقللى سوزلر ايله گنە آچار . سوزلرىدە كوركاملىك

ویرمشاق لقی بولور . بوروشده بتون عمرلرینی راحت اوتکارر ،
یورطنک هرطرفینی غایت گوزل روشا صاقلار ، آش آشاغانده بوشقنه
اوترمز ، بالالرینه قاراب آنلرنک آش آشاو لرینه و او طرولرینه دقت
واعتبار قیلور ، هم آنلرنی تربیه گه اوگراتور و سلامتکده اوسدیررگه
سببچی بولور . ایریده اول خاتوندن راضی بولور هر وقت هر یرده
آنی ماقتار آکا هر وقت رحمت ایتهر و آنک سلامتکی اوچون
هر وقت خداغه دعا قیلور ، اوزون عمرلی بولوینی استر .
ای قرداشلرم تربیه لی بولورغه طرشکز .

« اوفاده کامله خانم طلبه سندن گل چهره بنت میرسید عینانوا »

روسیه ایچر وسنده اوّل مرتبه کورلمش اوفاده مسلمان خانملری

جمعیتی .

۱۹۰۸ سنه ده غنوارنک ۲۵ نجی کوننک مسلمان خانملری جمعیتینک
۱ نجی جیلوشلری بولدی ! مجلسک، یوزدن زیاده خانملر کلهش اییلر
مجلسک رئیسه ماهی پرواز بیکه شیخ علییوا بولوب مجلسنی آچدی
مجلس آچلغاج قران شریف اوقوب دعاء قیلغاج دن بعض خانملر
اثرلی نطقلر و خطبه لر سویلادیلر رئیسه افندی زؤانوق شلطراتوب
نظامنامه نی آلوب بوجمعیتنی اداره قیلور ایچون اعضا لر صایلا رغه
کرنک بولور اداره گه اعضا صایلا ر اوچون اوّل هر قایوکنر جمعیت گه
چیلین بولوب یازولوکنر تیوشلی ووزنوسنی بیرکز دیه دلالت ایتمدی
اعضا القمن ۳۳۷ صوم ۷۵ تین آنجه جیولدی ، بونلردن غیردی
ماهی پرواز بیکه شیخ علییوا (۱۰۰ صوم) فصاحت بانو بیکه نئیرؤا
(۱۰۰ صوم) مریم بنت تیمر پولاط سلطانؤا (۱۰۰) صوم فاطمه بیکه
آلکینا (۱۰۰) صوم ینه بر بیکه (۱۰۰ صوم) باری بولدی ۸۳۷ صوم
۷۵ تین آنجه لر بیلگولنوب تمام بولغاج اداره گه رئیسه اینوب
مریم خانم بنت تیمر پولاط سلطانؤانی صایلا دیلر، آکا نائبه ایقوب

زليخه خانم اورمانوۋانى تعيين قىلۋوب بۈكۈن مجلسنى تامايدوب
ايكنچى كۈن ۲۷ نچى غنۋارده يىنە جيلوب ادارهگە اعضاءر صايلار
اۋچون ۳؛ كانديداتكە بيلگىلاب قالدىردىلر ۲۷ غنۋارده مريم خانم
سلطانۋا يورطينە جيلوب ادارهگە اعضاءر صايلادىلر.

(۱) مگلى صلو خانم ابن آمينوۋا (۲) زليخه خانم بنت مفتى
محمديار سلطانۋا (۳) شمس روى خانم ندىرۋا (۴) رقيه خانم
كريمۋا بونلرغە كانديداتكە لر عين الحيات خانم آسيكايۋا صالحه خانم
هم زينب خانم ينيكيۋا لر و فريده خانم شمغولۋا تفتيش هيئتينه قطلو
زمان خانم دولت كىلكيۋا مگلى جهان خانم سيفولمينا صوفيه خانم
بنت مفتى محمديار سلطانۋا تعيين قىلندىلر: بونلرغە كانديداتكە
ايتوب مريم خانم ياغودينا هم فردانه خانم سبحانقولۋا لر صايلاندى.
ادارهگە سكرىتار بجر الحيات خانم دولت كىلكيۋا خزينه چى فاطمه
خانم بنت محمديار باسيموۋا بولدىلر.

بوخانم افندىلر خصوصا مؤسسلىرى تبرىك ايدوب مملكتمزده
بولغان بارچه ملت داشلرمزه اورنىك بولوب خىرلى اشلىر قىلورغە
نصيپ بولسون ديهمز آمين.

۲۵ نچى غنۋارده خانملر جمعيتىنىڭ اوقولش خطبەلر جملەسندن.

« برنجىسى »

« باسمك يافتاح - بسم الله الرحمن الرحيم »

اوشبو مجلسكە حاضر بولمش خانملرى مجلس آچلماقى ايله تبرىك
ايدهمز اوشبو شريف جمعە كۈننده اينگوساعتكە آچلوب ملت اسلاميه
خانملرىنىڭ دنيا و آخرتكە بخت و سعاده (ياسى اولقلرىنىنە بو جمعيت
يتاكچى و باشچى اولسون! روسيەده مسلمەلر آراسىنىڭ بو بىرىنچى
جمعيتكە سبب بولوب اجتهاد ايدوچى مؤسسە خانملره آيروچە
تشكر ايدوب رحمت اوقىمىز ياشاسون حمىتىلى ملت خانملرى!

پیغمبرمزم محمدصلی اللہعلیہ وسلم اوجماخ آنالر آیاق آستنددر دیمش اوشبو جمعیتده کیلاچکده آنا اولاچقی خانم قزلری ادب و دیانة مقتضاسنچه تربیه ایدوب دنیا و آخرتدری توزک اولارق تحت تربیه لرند اولان ملت بالالریندک اوجماخلی اولمقلمرینه سبب اولغای ایدی.

هرنرسه ایتداسندک آوربولادر بویاگی ایشکه البته تیرس قاراچی - لرده بولور، سوزوقلم ایله ده قارشوکیلوچیلر بولور. یا ئاخالنه تورغان آرچلمغان یولغه آیاق باصاسز بویولده آرقلی یاتقان تیگاناکلرده بولور لکن اش ایالری آتقاراب توقنالماس درست نیت ایله غیرت واجتهاد و مشقت لره صبرلق و کیلاچاک یاقتی کونلرده امید باغ - لامق یولداش اولورسه مشکل لکلر آرچیلور. بزم اسلام دینی علم وتربیه نی بارچه ایروخاتونغه لازم ایتکان هربر کشی که طرشقان نرسه سینک گنه یمشی نصیب بولور دیه هر قایومزغه اجتهادنی لازم ایتوب کشیگه گنه وشانوب تیک تورودن طیغان.

اولک اسلام خانملری علمه باشقه ملت لرکه کوچورگیچ بولغان پیغمبر علیه السلام نك زوجه سی حضرت عائشه دن ایرلرنیچه مگ حدیث لر کوچورگانلر پیغمبر علیه السلام صحابه لرکه « دین کزنك یارتی سون اوشبو حمیرادن آلوکز » دیمش .

اندلسه بریول یازوی بر آلطون بهاغه یورگان مسلمه خانملر یتوشکان الله تعالی هم پیغمبر علیه السلام حضرتلری خانملری « صحابه » دیب آتاغان یعنی ایرلرکه دنیا و آخرة سعادتن برگه قایغورتشه تورغان یولداش دیمکدر برنیچه ییل مده ایله گنه فائده شریک بولغان یولداش توگلددر بلکه قایغوده وشادلقده هم راحت وتارلقده فقیرلکده وبایلقد سلامت وقتده هم آورو وقتده هم آخرتک برگه بولاتورغان منگولک یولداش در. قزلر تربیه سی بیگراک مقمدر . پیغمبر علیه السلام قزلرنی تربیه ایدوچی ادب و علم اویراتوچیلر

منم ایله درجه لری برکه بولور دیمش نه بیوک سوئچدر الله تعالی الفت
واتفاق بیروب ادب وانصافی دائره سنده ترقی ایتولرگزنی نصیب
ایله سون. دعاچی گز امام حسنی.

خانملر جمعیتند او قولغان نطقلر جمله سندن

« ایکنچی »

هرمتلو و شفقنلو خانم افندیلر !

هرمتلولر ! هر قایوگزه معلوم دنیا ده هر بر متری ملت و قوم لرنک
کنند و ملت و قوم لرینی صاقلاب دین و دنیا لرینک سعادت لرینی
آرتدروب علم و معرفت و اخلاق هم هنر طرفلرین آغه یبار و
اوچون آچلمش جمعیت خیرییه لری وارد بولر هر کون یا که
هر ساعت آرتوب یاتمه اقده درلر شونلرنی کوروب بزمسلمه ان
خانملریک کوب عبرت آلوب بوکون زمانهز یکرمنچی عصرنک
کورساتوی بوینچه اجتهادینه شروع قیلوب نظام نامه سنی یازدروب
ترجمه هم طبع قیلدروب نظام نامه نک اچنده کورستلگانچه ملت
اسلامیه فی و ملت بالالرنی طریق هلاکتدن قوتقا و رب سعادت یولینه
کرتو حقیقده اجتهاد هر قایومزغه فرض بولسه ده نه چاره که بوزمانه غه
قدری بوالوغ اشنی قایدن باشلاب وقایدن توتونوب اشارگه بزلرگه
یول کورساتوچی بولمادقندن همه اوزم غفلتمز سبیلی بوکونه قدری
براشک قیلومکن بولمادی. آزنی کوبمی اوشبو یکرمنچی عصرده کوزلرمز
بر قدرگنه آچلوب کیلاچکده آنا بولاچق بالالرمز خصوصه سنده هر تورلی
اوی و فکرلرگه توشدک ایمپیراتور اعظم حضرتلرنک مانیفیست
عالیه لرینه بناء هر تورلی ملتکه فائلی جمعیتلر ترتیب ایتوممکن
اولدقندن اوشبو کون آلمزده اولان جمعیتنی آچارغه موفقی بولدق
بو جمعیتنه نک توب مقصودی کیلاچکده آنا بولاچق قزبالالرمزنی
کوزل ایدوب تربیه ایتمک که اجتهاد ایدودر. معلوم که بو قدری الوغ-

اش بره ونلڭ گنه قولنمن كييلمايدر شوڭار بنااء عالم وعالمه لرهز علم لرى ايله باى وغير لرمز همت وغيرت لريله ، بوقدر ثوابلى اشكه ياردم ايدشمك تيوشدر بوطريقه ايدو ايچون بوكيى جمعيت ومشاوړه مجلسلى يا صاب سويلشو والفت ومحبت ايلان مصلحت ايدشولازم در . بوجمعيت مز خصراً خاتون وقز بالالرمز ايچون فائده لو اولاچغنده شبهه يوقدر چونكه بوجمعيت مز قزبالالرمزنى تربيه ايدو ايچون برنجى درجه ده ياردچى در بزم قزبالالرمز تربيه لو گوزل خلق وگوزل معرفت اياس بولسه لر طبيعى بالالريه شويله اولاچقدر چونكه بالالرنلڭ برنجى تربيه آلات وورغان اورنلرى آنالرنلڭ ايتاگى در . ايكنچى مدرسه در . ايمدى اگرده ملت آنالرى اوزبالالرينڭ الك گوزل والڭ معرفتمو وكيلچكده آرسلان كى بهادر بولويى تلاسه لر آنا بولاچقى قزبالالرنى تربيه ده كيمچلك قيلماسونلر بوخصوصه رسول اكرم نڭ امر ايتنديكى معلومدر ودخيدو بوكيى جمعيت لره ياردم اعانه ده بولشسونلرديه جان وديلمن رجا ايدمز . حق سبعانه وتعالى اوزفضلى ورحمتى ايله اوشبو كى ملت مزگه فائده لو جمعيت لرنى يا صارغه مانفست عاليلريه رخصت ايدمن ايمپراطور اعظم نيكولاي اليكساندر وچچ حضرتلرينڭ بالجه له خاتون وقزارغه شفقلى زوجه محترمه سى آليكسارا فيدرونا ومحترمه انكاسى ماريه فيدرونا وعزتلو بالالرينڭ وجمله خاندان على لرينڭ ومحترم خادام الملت ومرجع الاسلام اولان مفتى الاسلام حضرتلرى محمديار سلطانى وزوجه محترمه لرى وهزير بالالرينڭ عمرلرينه بركات ويروب فقير وفقراغه وبالجمله رعيت كه فائده لوتدبير وعمل لر ميسرايلايه واشبو كوردكمز جمعيتكه باش سببچى اولارق اجتهاد ايدوب يا صا وچيلرنڭ عمرلرينه بركات بيروب قيامتكه قدر اسم شريفلى اينڭولك ايله ذكر قيلنونى نصيب ايله يسه وبوجمعيت مز نڭ خيرونواعنده باشلانوب خاتون وقزبالالرمزغه الوغ ياردچى ويتا كچى اولارق اوزاق عمرلر ايله ملت نڭ آلهه كيتويى الوغ خدمتلرنى نصيب ايله يسه آمين بعمره سيد المرسلين .

عائشه آبرگيلدينا

« ۳ چىسى »

عفتلو بىكە و خانم افندىلر!

جمعيتلرگىزى ملت نامندن تىرىك ايدوب بو كىيى جمعيتنىڭ بولويىنە اجتەھاد ايدوچى حمىتلو بىوك خانم افندىلرە آيروچە طرفەندىن رحمت او قىم .

خانم افندىلر! مونىڭ كىك (تعاون) يعنى ياردملەشمەك جمعيتى ايلىڭ بىرچى كىراك نرسەلر جەملەسندىنر .

بوياردملەشمەك جمعيتنىڭ لازىم ايدوكن اللە تەئالى حضرتلر بىكە قرآن كرىمە بىان قىلغان اعوذ باللە من الشىطان الر جىم (تعاونوا على البر والتقوى) يعنى ياردم قىلىشكۇز لىر ھراينىڭو اش ايلە تقوالقغە . دىمىشدر . كىلگىز ھەتلى خانم افندىلر! بوجمعيتنىڭ بولوب خەمەتكە كرىشويىنە بارچەمىز اتقاق ايدوب ماللى خانملر ماللىرى ايلە عقللى لىر عقلى ايلە علمى اولان خانملر علملر ايلە مەكەن قەدرى طرۇشايق . عربلردە (ھەت الر جال تقطع الجبال) دىگان سوز بار يعنى طرۇشقا - ان ايرلر طواو طاشلرنى كىسوب اورنندن كوچرەلر اول سوز يالغىز ايرلرگە گنە خاص بولماي بلكە ھرھەت و غىرتلى بولغان قىز و خاتونلردە دە طابلورغە تىوش . آنىڭ اىچون اللە تەئالى بىز لىزىمە ايرار كىيى قىابلەيتلى - و صلاحىتلى قىلوب ياراتقان بىز لردە آلا ر كىيى ھرشىنىڭ سىبلرون قىلوب اخلاص بىرلە طرۇشساق انشا اللە ھر قايسى بولور . ھم بولاچق دىب سوزمى تمام قىلەمىن .

اوفادە مەلمە خەبەرچە .

۴ چپیسى

سوكلو قرداشلارم!

اوشبو ملت مجلسنى (يعنى جمعیه خيريهه نى) تأسيس ايدوچى حميتلو واجتهادلو مؤسسە خانملره على الخصوص اوشبو مجلسكه جيولمش خانملره على العموم چن كوكلم دن شادلانوب اوشبو جيولشمزى تبرىك ايدرم . روسيه لو اسلام قرداشلارم آراسنده بوكونه قدر وجوده كلماش براشك و جوده كامكى بيوك شادلىق و بيوك برفضيلتدر . خانملره مخصوص بو كى جمعيتلر ك بولوى شرعا و عقلا مدوح اش اولديغيله برابر دين و ملت مازك ترقياتنه ده بيوك سبب و بيوك برباصقچ اولاجغندە هيچ شبه يوقدر درست : روسيه ده ايلك برنجى مرتبه كورلماش بربجيولش اولديغندن فائده سنه عقللرى ايرشمگانلر بلكه معقول كورمزلر لكن رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرينك «لا تجمعن امتى على الضلالة» ديه بيوردىغى حديث شريفنى مطالعه ايتسەلر و فلسفه سننى ملاحظه قيلسەلر و دوشونگانلارم دوشونمگانلره آكلاتسالر ، بو كى خيبرلو بربجيولشك كرهك ايديكنه هيچ شبهه توتماسلر .

اعتبار ايله لم جناب حق حضرتلرى بزلوه پيغمبر بباردى و پيغمبرم هم رسول اكرم صلى الله عليه وسلم حضرتلرى نجه مكلر حديث لرون قالدردى . بو قرآن و حديث ايله عمل قيلمقنى ايرانلره گنه فرض ديوب بله سزمى ؟ يوق قرداشلارم ايرانلره گنه فرض اولماش بلكه ايرانلره و خانملره برابر جمله مزه فرض اولمشدر . جناب حقنك امرى فرماني جمله مزه تيگزدر ، اگر قرآن و حديث ايله عمل قيلمق ايرانلره و خانملره برابر فرض اولسه قرآن و حديث اتفاق اوله رق دنياوى و اخراوى ايشلارمى و جمله دين قرداشلارم نك آراسنى اصلاح ايتمك ايله عام و هرتورلى هنرلرنى اوگرانمك و بلمك ايله امر قيله در .

اعتبار ايله لم : روسيه بورطنه نجه طائفه و ملتلر برگه ياشامقنى و اوشبولر نك ايچنه نه قدر فقيرلك و نه قدر خوارلىق ده كون كيچرگانلر

وارايسه كووبره گى بزنگ مسلمان قرداشلرمز در . بونيلككن ؟ البته نادانلق و هنر يوقلغندندر . اسلام قرداشلرمزك بوچه خوارلقه واسارتك عمر ككيچر دكلرينى هميتلو م- مؤسسسه خانملرمز بزلردن اولرلك دوشنوب علم هنر ، ادب واخلاق و تربيه اورلغينى تاراتوب دين وملنمزك ترقياتنه حركت ايتو ايچون فقيرلككن واسارتلككن خلاص تابوايچون بو جمعيت خيريه نى تاسيس ايتديلر بو جمعيت خيريه نك دىن قرداشلرمزه قىلاچق فائده لرى و خدمتلىر يتيمة و فقير-ره لره ياردم ايتو و آنلره دين تانتو علم و هنر بلسدروب ادب ، اخلاق ايله تربيه قىلو و قز بالالره مخصوص مكنب و مدرسه لر بنا ايتو ، يتيمة و فقيره اولانلر نى شو مكنب و مدرسه لرده مجاناً تربيه قىلو و معلوماتلى معلملر يتشدروب تيوشلى اورنلره معلملر يبارو الحاصل نشر علوم و نشر معارف قىلودر بناً عليه اوشبو جمعيت خيريه نى تاسيس ايتوچى مؤسسسه خانملردن : صوفيه بيكه جانتورينا ، ماه پرواز بيكه شيخ عاليبووا ، مريم بيكه سلطانووا ، فاطمه بيكه باسيمووا ، عائشه بيكه كمالدينووا ، جناب عاليه لرينه مع الممنونيه تشكرلر اوقوب ياشاسون هميتلو مؤسسسه خانملرى و ياشاسون ملة اسلاميه صدرلى ايله تبريك ايدرم .

اوفاده مكنب نذيريه ده معلمه كامله قاسمووا .

مؤلفه طرفتمدن :

اوشبو خانملر اصلاحى نام رساله مزه اشتراك ايدوب ، مقاله لر ارسال ايدن قرداشلريمه التفاتلرندن ممنونه اوله رقى چن كوكلمن تشكر ايدرم .